

PEDAGOGIIKKA AAMUSTA ILTAAN

Iltahoidon pedagogiikan kehittäminen Kilpiäisten päiväkodissa

LAHDEN AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaali- ja terveysala
Sosionomi (AMK)
Sosiaalipedagoginen varhaiskasvatus
Kevät 2019
Pirita Rautavuo
Sari Simanainen

Tiivistelmä

Tekijä(t) Rautavuo, Pirita Simanainen, Sari	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK Sivumäärä 46 sivua + 3 liitesivua	Valmistumisaika Kevät 2019
Työn nimi Pedagogiikkaa aamusta iltaan Iltahoidon pedagogiikan kehittäminen Kilpiäisten päiväkodissa		
Tutkinto Sosionomi, sosiaalipedagoginen varhaiskasvatus		
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyön tarkoituksena oli kehittää iltahoidon pedagogiikkaa Kilpiäisten päiväkodissa. Iltahoidoksi määriteltiin kello 17-23 välillä tapahtuva varhaiskasvatus. Opinnäytetyössä tehtiin näkyväksi iltahoidon erityispiirteitä ja tarkasteltiin, millaisena Kilpiäisten päiväkodin tarjoama iltahoito näyttäytyy pedagogiikan näkökulmasta.</p> <p>Opinnäytetyö oli laadullinen tutkimus, ja se toteutettiin puolistrukturoituna kyselynä Kilpiäisten päiväkodin varhaiskasvatuksen opettajille sekä iltahoitoa Kilpiäisten päiväkodissa tekeville hoitajille. Kyselylomakkeessa kysyttiin työntekijöiden näkemyksiä ja kokemuksia iltahoidosta sekä iltahoidon pedagogiikkaa koskevia kehittämisideoita. Kyselylomake annettiin 14 työntekijälle, johon vastasi 11 työntekijää.</p> <p>Kyselyn vastausten mukaan opettajien mielikuvat ja hoitajien näkemykset iltahoidosta ja sen tarpeista erosivat toisistaan, mikä on este iltahoidon pedagogiikan kehittymiselle. Toisaalta sekä opettajat että hoitajat kokivat, että heillä on mahdollisuuksia vaikuttaa iltahoidon aikana tapahtuvaan toimintaan, mikä lisää mahdollisuuksia pedagogiikan kehittämiseksi.</p> <p>Opinnäytetyön tulosten mukaan iltahoidon pedagogiikkaa voidaan kehittää parhaiten opettajien ja iltahoitoa tekevien hoitajien yhteisen suunnittelun avulla. Oppimisympäristön muokkaus on osa pedagogista toimintaa ja kyselyn mukaan Kilpiäisten päiväkodin iltahoidon toimintaympäristö vaatii muutoksia, vastatakseen paremmin iltahoidon tarpeisiin. Kehittämisen näkökulmasta lasten osallisuus tulee näkyä vahvemmin iltahoidon pedagogisen toiminnan suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa.</p>		
Asiasanat iltahoito, pedagogiikka, varhaiskasvatus		

Abstract

Author(s) Rautavuo, Pirita Simanainen, Sari	Type of publication Bachelor's thesis Number of pages 46 p. + 3 p. of app.	Published Spring 2019
Title of publication Pedagogs from morning to evening Development of evening care pedagogy in Kilpiäinen kindergarten		
Name of Degree Bachelor of Social Services, Social Pedagogy for Early Childhood		
Abstract <p>The purpose of the thesis was to develop the pedagogy of the evening care at Kilpiäinen kindergarten. Evening care in this situation meant early education, which took place between 17-23 o'clock. The goal of the thesis was to make the characteristics of the evening care of Kilpiäinen kindergarten visible and to examine the content of evening care from a pedagogical point of view. The thesis was a qualitative study and was conducted with a semiconductor survey, which was attended by early childhood teachers at Kilpiäinen kindergarten and nannies who also work in the evenings. The main theme was the pedagogy of evening care, which was accompanied by the views and experiences of the employees and the development ideas of the evening care. The questionnaire was sent to 14 employees, 11 of whom responded.</p> <p>According to the responses to the questionnaire, the opinions of teachers and the views of the nannies were different, which posed challenges, for the development of evening services. On the other hand, both teachers and nannies felt that they had the opportunity to influence the activities during the evening care, which increases the chances of developing pedagogy.</p> <p>According to the results of the thesis, the pedagogy of evening care can be best developed through the joint design of teachers and nannies. Modifying the learning environment is part of the pedagogical activity and according to the survey, the operating environment of the Kilpiäinen kindergarten requires changes to better meet the needs of evening care. From a development perspective, children's participation should be more strongly reflected in the planning, implementation and evaluation of pedagogical activities in evening care.</p>		
Keywords early childhood education, evening care in kindergarten, pedagogy		

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT	2
2.1	Toimintaympäristön kuvaus	2
2.2	Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite	4
3	PEDAGOGIIKKA VARHAISKASVATUKSESSA	5
3.1	Varhaiskasvatuksen tavoitteet	5
3.2	Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet	6
3.3	Pedagoginen vastuu	9
4	PEDAGOGIIKKA ILTAHOIDOSSA	13
4.1	Lapsilähtöinen pedagogiikka	13
4.2	Iltahoidon erityispiirteet	15
5	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	19
5.1	Laadullinen tutkimus	19
5.2	Aineistonkeruumenetelmä ja aineiston analyysi	19
5.3	Eettisyys ja luotettavuus	22
6	OPINNÄYTETYÖN TULOKSET	25
6.1	Hoitajien vastaukset	25
6.2	Opettajien vastaukset	28
6.3	Yhteiset kysymykset	30
7	JOHTOPÄÄTÖKSET	34
8	POHDINTA	39
	LÄHTEET	43
	LIITTEET	47

1 JOHDANTO

Varhaiskasvatus elää uudistusten, muutosten ja paineiden aikaa. Uusi varhaiskasvatuslaki tuli voimaan vuonna 2018, ja uusin Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2018) otettiin käyttöön 1.1.2019. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet eli Vasu on ollut vuodesta 2017 ensimmäinen velvoittava asiakirja, joka koskee varhaiskasvatuksen sisältöjä. Lakimuutosten tarkoitus on antaa selkeät raamit varhaiskasvatuksen rakenteille ja pedagogiikalle, mutta sen haltuunotto on vaatinut ja vaatii edelleen aikaa. Sitoutuminen uuteen tapahtuu asteittain, jokaisen varhaiskasvattajan oman oppimisen ja sisäistämisen kautta. (Pihlaja & Viitala 2018, 23-24.)

Varhaiskasvatuksen rakenteellisten muutosten taustalla vaikuttavat monet yhteiskunnassa tapahtuneet muutokset. Perherakenteet ovat monimuotoistuneet, lasten asumisjärjestelyt ovat muuttuneet sekä palvelujen rakenne on muuttunut. Rakenteelliseen muutokseen liittyvän toiminnan tehokkuusvaatimukset ja tuottavuus, mikä näkyy myös varhaiskasvatuksen puolella seurannan ja raportoinnin lisääntymisenä. (Pihlaja & Viitala 2018, 25-26.) Laki vähittäiskauppojen aukioloajoista kumottiin vuoden 2016 alusta, joten erityisesti palvelu-aloilla työskentelevien vanhempien ilt- ja viikonlopputyöt ovat lisääntyneet. Varhaiskasvatuslain mukaan kunta on velvollinen järjestämään varhaiskasvatusta niin laajasti ja sellaisin toimintamuodoin, kuin kunnassa on tarvetta. Päiväkodin aukioloaika vuorokaudessa on järjestettävä paikallisen tarpeen mukaan. (Varhaiskasvatuslaki 2018, 5§.) Päiväkotien johtajat voivat kuitenkin joutua vaikeaan tilanteeseen pyrkiessään palvelemaan työssä käyviä vanhempia mahdollisimman hyvin ja samalla puntaroimaan, miten lapsen etu käytännössä toteutuu. (Laakso & Rönkä 2016.)

Opinnäytetyön tarkoituksena on kehittää iltahoidon pedagogiikkaa Kilpiäisten päiväkodissa. Tavoitteena on tehdä näkyväksi iltahoidon erityispiirteitä ja tarkastella, millaisena Kilpiäisten päiväkodin tarjoama iltahoito näyttäytyy pedagogiikan näkökulmasta. Ilt-aika on harvoin struktuuriltaan niin tarkkaan suunniteltua kuin päivät. Koska päiväkodin ohjatut tuokit sisältyvät usein aamupäiviin, iltahoitoon tuleva lapsi jää näistä paitsi. Vaikka lapsi olisi usein hoidossa epätuottavina hoitoaikoina, hänellä on oikeus saada tasalaatuista, tasa-arvoista ja yhtenäistä varhaiskasvatusta (OPH 2019b, 19, 30). Aihe on kiinnostava valmistuvan varhaiskasvatuksen opettajan näkökulmasta, sillä se lisää ymmärrystä laajennettua hoitoaikaa tarjoavan päiväkodin pedagogiikasta sekä opettajan pedagogisesta vastuusta.

2 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT

2.1 Toimintaympäristön kuvaus

Kilpiäisten päiväkoti sijaitsee Lahdessa, Mukkulan kaupunginosassa. Päiväkoti toimii samassa rakennuksessa palvelukeskuksen kanssa, ja se on valmistunut vuonna 2009. Päiväkodissa työskentelee tällä hetkellä päiväkodinjohtaja, seitsemän varhaiskasvatuksen opettajaa, kymmenen varhaiskasvatuksen hoitajaa, kolme avustajaa sekä perhepäivähoidon varahoitaja, sillä Kilpiäisten päiväkodissa järjestetään myös perhepäivähoidon varahoito. Hoitopaikkoja on yhteensä noin 100 ja ryhmiä on viisi, joista yksi on esiopetusryhmä. Viiden erillisen ryhmätilan lisäksi talossa ovat varhaiskasvatuksen käytössä aula-tila, kiipeilyseinä, vesileikkihuone, taidehuone, pienryhmähuone sekä monitoimisali. (Lahden kaupunki 2019a.)

Kilpiäisten päiväkoti on yksi Lahden kaupungin pohjoisen alueen päiväkodeista. Kunnallisia päiväkotia Lahdessa on tällä hetkellä yhteensä 33, joista normaalia laajemmalla hoitoajalla toimii yhdeksän päiväkotia. Päiväkotien yleinen aukioloaika on arkisin kello 6-18. Iltahoitoa antavissa päiväkodeissa hoitoa tarjotaan lähtökohtaisesti arkisin kello 6-22 välillä ja tarvittaessa kello 5-23 välillä. Ilta- ja vuorohoitoa tarjotaan perheille, joiden vanhemmat tarvitsevat työnsä tai opiskelunsa vuoksi säännöllisesti ilta-, yö- tai viikonloppuhoitoa. (Lahden kaupunki 2019b.) Opinnäytetyö käsittää iltahoidoksi kello 17-23 välisen hoitoajan.

Uusi varhaiskasvatuslaki (540/2018) ja valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta (753/2018) tulivat voimaan 1.9.2018 kumoten edellisen varhaiskasvatuslain (36/1973). Uuden varhaiskasvatuslain yhtenä tavoitteena on yhtenäistää varhaiskasvatuksessa käytettäviä tehtävänimikkeitä. Vaikka laissa säädetään kelpoisuusehtoihin perustuvista tehtävänimikkeistä, niistä päättää kuitenkin työnantaja. Päiväkodin henkilöstön tehtävänimikkeet ovat päiväkodin johtaja, varhaiskasvatuksen erityisopettaja, varhaiskasvatuksen opettaja, varhaiskasvatuksen sosionomi ja varhaiskasvatuksen lastenhoitaja. (KT 2018.)

Lasten lukumäärä illoissa vaihtelee päivittäin. Lapset ovat iältään 1-7-vuotiaita. Kilpiäisten päiväkodissa vanhemmat ilmoittavat lapsensa hoidontarpeen edellisen viikon keskiviikkoon kello 23.59 mennessä. Työvuorolistat tarkentuvat näiden tietojen pohjalta edellisen viikon torstaihin mennessä. Päiväkodissa ei ole erillistä vuororyhmää, vaan jokaisessa päiväkodin ryhmässä on laajennettua hoitoaikaa tarvitsevia lapsia. Vuorohoidolle ei myöskään ole erikseen omia tiloja, vaan ilta-aikaan ollaan yhteisissä tiloissa ja ryhmätiloissa. Kilpiäisten päiväkodissa varhaiskasvatuksen opettajat eivät tee iltavuoroja. Iltahoidossa työskentelevät varhaiskasvatuksen hoitajat. Kaksi hoitajaa ei työhyvinvoinnillisista syistä

tee iltavuorooa, eli käytännössä kahdeksan hoitajaa kymmenestä työskentelee vuorossa. (Tiihonen 2019a.)

Niin sanotun pitkän illan (PI) työntekijä on töissä kello 23 asti tai kunnes viimeinen lapsi haetaan. Lyhyen illan (LI) tekevän työntekijän työvuoroon vaikuttaa lasten ikä, lukumäärä ja lähtöaika, sillä yhdellä aikuisella voi olla vastuullaan sekaryhmässä korkeintaan noin viisi lasta (neljä alle kolmevuotiasta tai kahdeksan yli kolmevuotiasta). Kaksi iltatyöntekijää ei aina riitä, jolloin päivävuorossa oleva työntekijä tekee joustovuoron tarpeen mukaan. Tiedonkulku varmistetaan kirjoittamalla viestivihkoon iltahoidon informatiiviset asiat sekä yleisesti illan kulusta. Vuorolasten kansioon kirjoitetaan lapsesta illan aikana tehtyjä havaintoja. (Kilpiäisten päiväkodin iltahoidon kansio 2019.)

Iltahoidon kansion mukaan PI eli pitkän illan työvuoron tekevä hoitaja lähtee pihaukkoilusta sisälle noin kello 16.45, hakee keittiöstä ruokakärryn ja kattaa pöydät. LI eli lyhyen illan työvuoron tekevä hoitaja tuo iltahoitoon jäävät lapset ulkoa sisälle noin kello 17 syömään. Ruokailun jälkeen LI vie ruokakärryt takaisin keittiöön tai huuhtelee astiat ja pyyhkii pöydät. PI siirtyy lasten kanssa pienryhmähuoneeseen katsomaan televisiosta Pikkukakosta, jonka aikana LI sulkee toimistossa olevat tietokoneet ja sälekaihtimet, tarkistaa keittiön siisteyden sekä lukitsee ovet käytävän varrelta. Pikkukakkosen jälkeen siirrytään ryhmätiloihin ja lapset jaetaan tarvittaessa pienryhmiin. Kello 19 syödään iltapala. Iltapesut tehdään nukkumaan meneville lapsille, vaihdetaan yöpuvut sekä pestään hampaat. Nukkumaan / lepäämään menevät ne lapset, jotka haetaan päiväkodista kello 21 jälkeen. PI laittaa sängyt valmiiksi myös seuraavana aamuna ennen kello kuutta tuleville lapsille. Töistä lähtiessään PI vie vaipparoskat sekä tarvittaessa bioskat roskakatokseen. (Kilpiäisten päiväkodin iltahoidon kansio 2019.)

Uusi ohjeistus ilta-, viikonloppu- ja vuorohoidosta tuli voimaan 1.5.2019. Ohjeistuksessa mainitaan, että päivällinen tarjotaan kello 17 jälkeen ja iltapala tarjotaan kello 19 jälkeen. Ruokailut järjestetään ohjatusti kaikille läsnä oleville lapsille. Iltahoidon kansion ohjeet on laadittu helpottamaan uusia iltatyöntekijöitä tai sijaisia. Iltahoidon tulee kuitenkin perustua lasten etuun ja tarpeisiin, työntekijöiden väliseen vuorovaikutukseen sekä joustavuuteen. Turhaa kiirettä tulee välttää ja hoitajilla onkin ollut hyviä kokemuksia esimerkiksi siitä, että päivällisastiat huuhdellaan ryhmässä ja viedään vasta iltapalakärryn mukana. Myöskään television katselu ei välttämättä kuulu illan rutiineihin, vaan toiminta lähtee lasten ja hoitajien mielenkiinnon kohteista. (Tiihonen 2019b.)

2.2 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite

Opinnäytetyön tarkoituksena on kehittää iltahoidon pedagogiikkaa Kilpiäisten päiväkodissa. Tässä opinnäytetyössä kehittämällä tarkoitetaan varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan kehittämistä. Varhaiskasvatuksen kehittämistarpeet sekä toiminnan vahvuudet tulevat paremmin esiin, kun toiminnan arviointi on säännöllistä ja suunnitelmallista. Kehittäminen varhaiskasvatuksessa käsittää siis pedagogisen toiminnan suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin. Toiminnan kehittämisen tarkoituksena on myös lasten kehityksen ja oppimisen edellytysten parantaminen. (OPH 2019a, 61.)

Toimeksiantaja toivoo opinnäytetyön painottuvan uuden Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2018) mukaisesti varhaiskasvatuksen pedagogiikkaan. Opinnäytetyön aihe on ajankohtainen, sillä iltahoidon keskittämisestä käydään Lahdessa julkista keskustelua. Lahden päivähoitojohtaja Mika Harju kertoi Uusi Lahti -lehdessä iltahoidon tarpeen olevan paikoittain niin vähäistä, että kaupunki harkitsee iltahoidon keskittämistä alueellisesti nykyistä harvempiin yksiköihin. Kilpiäisten päiväkodissa iltahoito tulee jatkumaan, joten voidaan olettaa, että myös iltahoidon käyttöaste tulee kasvamaan. (Kuusivirta 2019.) Opinnäytetyöprosessin aikana Sivistyslautakunta teki kokouksessaan 16.4.2019 päätöksen, että vuorohoidon järjestäminen jatkuu toistaiseksi nykyisellään ja uusi käsittely asiasta on vuonna 2020 (Lahden kaupunki 2019c).

Opinnäytetyön tavoitteena on tehdä näkyväksi iltahoidon erityispiirteitä ja tarkastella, millaisena Kilpiäisten päiväkodin tarjoama iltahoito näyttäytyy pedagogiikan näkökulmasta ja miten pedagogiikkaa voitaisiin entisestään kehittää. Tavoitteena on myös tuoda esiin mahdollisia esteitä pedagogiikan toteutumiseksi. Pedagogiikan kehittämisen valossa pyritään tuomaan esille myös lapsen edun näkökulmaa, mikä on lähtökohtana kaikessa lasten parissa tehtävässä työssä. Pedagogiikan on oltava lapsen tarpeet ja toiveet huomioivaa. Opinnäytetyössä rajataan pois muina kuin ilta-aikana tapahtuva varhaiskasvatus.

3 PEDAGOGIIKKA VARHAISKASVATUKSESSA

3.1 Varhaiskasvatuksen tavoitteet

Varhaiskasvatukseen osallistuminen on perheille vapaaehtoista. Jokaisella lapsella on kuitenkin oikeus saada varhaiskasvatusta 20 tuntia viikossa äitiys- ja vanhempainraha-kauden päättymisen jälkeen, ennen oppivelvollisuuden alkamista. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 12§.) Lahden kaupungin Sivistyslautakunta teki kokouksessaan 29.8.2017 päätöksen, että täysimääräinen subjektiivinen päivähoito-oikeus palautetaan Lahteen vuoden 2018 elokuusta alkaen (Lahden kaupunki 2017). Varhaiskasvatuslaissa määritellään varhaiskasvatuksen päivittäiseksi kestoksi enintään 10 tuntia yhtäjaksoisesti. Vuorohoidossa päivittäinen kesto tulisi arvioida lapsen tarpeen mukaan. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 9§.) Vuonna 2016 varhaiskasvatukseen osallistui 68 prosenttia kaikista 1-6 vuotiaista suomalaislapsista, joista yli 76 prosenttia oli kuntien päiväkodeissa. Samana vuonna 3-5-vuotiaista lapsista 79 prosenttia oli varhaiskasvatuksen piirissä. Osallistumisaste on Pohjoismaiden pienimpiä. (OPH 2018.)

Perusopetuslaissa määritellään, että lapsen on osallistuttava vuoden kestävään esiopetukseen tai muuhun esiopetuksen tavoitteet saavuttavaan toimintaan oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna. Vastuu tästä on lain mukaan lapsen huoltajalla. (Perusopetuslaki 628/1998, 26§.) Esiopetuksesta vastaavat kunnat, ja sitä järjestetään pääsääntöisesti koulun tai päiväkodin yhteydessä. Esiopetuksen laajuus on vähintään 700 tuntia, eli keskimäärin neljä tuntia päivässä, ja sitä ohjaa esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Esiopetuksen jälkeen lapsi osallistuu useimmiten myös varhaiskasvatukseen. (OKM 2019.)

Lain mukaan varhaiskasvatuksen tavoitteena on:

- *edistää jokaisen lapsen iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia*
- *tukea lapsen oppimisen edellytyksiä ja edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista*
- *toteuttaa lapsen leikkiin, liikkumiseen, taiteisiin ja kulttuuriperintöön perustuvaa monipuolista pedagogista toimintaa ja mahdollistaa myönteiset oppimiskokemukset*
- *varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen varhaiskasvatusympäristö*
- *turvata lasta kunnioittava toimintatapa ja mahdollisimman pysyvät vuorovaikutussuhteet lasten ja varhaiskasvatushenkilöstön välillä*

- antaa kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen, edistää yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa sekä antaa valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä sekä kunkin kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa
- tunnistaa lapsen yksilöllisen tuen tarve ja järjestää tarkoituksenmukaista tukea varhaiskasvatuksessa tarpeen ilmettyä tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä
- kehittää lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja, edistää lapsen toimimista vertaisryhmässä sekä ohjata eettisesti vastuulliseen ja kestävään toimintaan, toisten ihmisten kunnioittamiseen ja yhteiskunnan jäsenyyteen
- varmistaa lapsen mahdollisuus osallistua ja saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin
- toimia yhdessä lapsen sekä lapsen vanhemman tai muun huoltajan kanssa lapsen tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi sekä tukea lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa kasvatustyössä. (Varhaiskasvatustilasto 540/2018, 3§.)

3.2 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2018), eli Vasu, ja Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet (2014) ohjaavat varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen sisältöä, laatua, suunnittelua sekä toteuttamista. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2018) kuvaa varhaiskasvatuksen pedagogiikkaa toimintana, jonka tavoitteena on edistää lasten oppimista ja hyvinvointia sekä laaja-alaista osaamista. Pedagoginen toiminta tarkoittaa lasten ja henkilöstön yhteistä tekemistä sekä siinä toteutunutta vuorovaikutusta. Varhaiskasvatuksen pedagoginen toiminta koostuu kasvatuksesta, opetuksesta ja hoidosta, jossa lasten omaehtoinen, henkilöstön ja lasten yhdessä ideoima sekä henkilöstön johdolla suunniteltu toiminta täydentävät toisiaan. (OPH 2019b, 36.) Suomessa sanaa pedagogiikka käytetään usein kasvatustieteen ja kasvatustieteen synonyyminä, mutta sillä voidaan tarkoittaa myös käytännössä toteutuvaa kasvatusta, joka määräytyy sen mukaan, mitä kukin yhteiskunta pitää tärkeänä. Pedagogiikalla voidaan viitata myös jokaisen kasvattajan omaan näkemykseen hyvästä kasvatuksesta. (Hellström 2010, 216.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2018) edellyttää, että varhaiskasvatus on laadukasta. Laadukkaan varhaiskasvatuksen tulee sisältää välittävää huolenpitoa ja sensitiivistä vuorovaikutusta lasten kanssa, leikin ja oppimisen mahdollistamista, lasten mielenkiinnon kohteiden huomioimista sekä oppimisympäristöjen rakentamista yhdessä lasten

kanssa. (OPH 2019a.) Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2018) tarkoitus on varmistaa, että jokainen lapsi saa tasalaatuista, tasa-arvoista ja yhtenäistä varhaiskasvatusta asuinpaikastaan riippumatta. Lahden kaupungin varhaiskasvatussuunnitelman lähtökohdista ovat valtakunnalliset Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Se sisältää kaupungin omat linjaukset, tavoitteet ja strategiat. Lahden kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmassa määritellään myös eri palvelumuotojen sisällölliset tavoitteet. Jokaisessa päivähoitoyksikössä on oma varhaiskasvatussuunnitelmansa, jossa kuvataan yksikön varhaiskasvatuksen ja opetuksen kokonaisuuden lähtökohdat ja niiden toteutuminen. Yksikön oma varhaiskasvatussuunnitelma on kunnan suunnitelmaa yksityiskohtaisempi. Lisäksi jokaiselle lapselle laaditaan henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma tai esiopetussuunnitelma. (OPH 2019b, 8-11.)

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri

Liisa Ahonen on laatinut Vasun käyttöoppaan selkiyttämään uusia varhaiskasvatussuunnitelman perusteita. Ahonen toteaa pedagogiikan painottamisesta seuraavaa: *Pedagogiikka läpäisee varhaiskasvatuksen arjen yhtä aikaa monella tasolla. Se on läsnä toiminnassa kaiken aikaa. Pedagogiikka heijastuu toimintakulttuuriin, oppimisympäristöön sekä kaikkien vuorovaikutukselliseen toimintaan lasten kanssa.* (Ahonen 2017b, 37.)

Toimintakulttuuri on historiallisesti ja kulttuurisesti muotoutunut tapa toimia, joka muovautuu yhteisön vuorovaikutuksessa. Siihen vaikuttavat muun muassa arvot ja periaatteet, ilmapiiri, yhteistyö sekä johtaminen. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa todetaankin, että toimintakulttuurin johtaminen edellyttää pedagogiikan johtamista. Toimintakulttuurilla on siis suuri merkitys laadukkaan varhaiskasvatuksen toteutumiselle. (OPH 2019b, 28.) Jokaisessa päiväkodissa on oma toimintakulttuurinsa, joka uudistuu ja elää koko ajan. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa pyritäänkin yhtenäistämään varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria. (Ahonen 2017b, 60-61.) Päiväkodin johtajalla on tärkeä rooli osallistavan toimintakulttuurin edistämässä. Hänen on luotava rakenteita ammatilliseen keskusteluun sekä toimintakulttuurin kehittämiseen. Toimintakulttuuria kehitetään paitsi työyhteisön jäsenten, myös lasten ja heidän huoltajien kanssa. (OPH 2019b, 29-30.)

Varhaiskasvatuksen pedagogiikkaan vaikuttavat vahvasti yhteiskunnassa tapahtuvat kulttuuriset muutokset: käsitykset lapsuudesta, lapsen ja aikuisen välisestä suhteesta sekä lapsen oppimisesta, kasvusta ja kehityksestä. Käsitykset kasvatuksen menetelmistä ja tavoitteista muuttuvat. Myös työelämän paineet ja vaatimukset heijastuvat varhaiskasvatukseen. Oma ammatillisuus saatetaan arvottaa jopa varhaiskasvatuksen puolella sen perusteella, mitä kaikkea lasten kanssa on saatu aikaiseksi ja tuotettua. Tämä voi näkyä esimerkiksi niin, että aikuinen käyttää paljon työaikaan tiedollisesti monipuolisen toiminnan

suunnitteluun samalla, kun lapset leikkivät keskenään aikuisen rinnalla. Perinteisen ajattelumallit ja tekemisen traditiot istuvat lujassa. Vaikka varhaiskasvatuksen toteutumista säädeläänkin monin tavoin, jää ammattilaisille melko paljon valtaa päättää arjen pedagogisista ratkaisuista ja niiden kautta syntyvistä pedagogisista ympäristöistä. Eri aikoina määritellään eri tavoin myös se, millainen varhaiskasvatuksen työntekijän asema on pedagogisena toimijana sekä millaista koulutusta häneltä edellytetään. (Karila 2013, 9; Leskisenoja 2019, 113-114.)

Tutkimusten perusteella varhaiskasvatuksen laatu liittyy pedagogisen ympäristön puite- ja prosessitekijöihin. Puitetekijöillä tarkoitetaan fyysisiä puitteita, käytettävissä olevia materiaaleja, lapsiryhmän kokoa, kasvattajien ja lasten suhdelukua sekä opetus- ja päiväohjelmaa. Prosessitekijöillä taas tarkoitetaan aikuisten ja lasten sekä lasten keskinäistä vuorovaikutusta, opetusvuorovaikutusta ja siihen liittyviä periaatteita, kuten lasten vaikutusmahdollisuuksia. Kun puhutaan laadukkaasta varhaiskasvatuksesta, puite- ja prosessitekijät liittyvät toisiinsa. Tämä tarkoittaa sitä, että pelkät loistavat fyysiset puitteet eivät takaa laadukasta varhaiskasvatusta, jos aikuisten ja lasten välinen vuorovaikutus ei ole hyvää. Suomessa myös lasten osallistumismahdollisuuksia sekä päivittäistä ulkoilua pidetään tärkeänä laatutekijänä. (Raittila & Siippainen 2017, 290-291.)

Laaja-alainen oppiminen

Oppiminen on oleellinen osa kasvatusprosessia, mutta se on kuitenkin vain yksi osa kasvatuksen kokonaisuutta. Kasvatustieteen mukaan oppiminen on neurologinen prosessi, joka yhdessä kehityksen ja kypsymisen kanssa saa aikaan kasvatettavassa kasvua. Lapsen kehitystaso asettaa kuitenkin rajat sille, mitä on mahdollista oppia ja millaista kasvua missäkin iässä voi tapahtua. Varhaiskasvatuksen pedagoginen tehtävä ja tavoite on lasten laaja-alaisen osaamisen kehittäminen. Laaja-alaisella osaamisella tarkoitetaan arvojen, asenteiden ja tahdon yhdistelmää, jota tiedot, kyvyt, taidot sekä ominaisuudet vahvistavat. Kotona ja päiväkodissa luodaan oppimisen ja osaamisen perusta, joka jatkuu esiopetuksessa ja perusopetuksessa sekä muokkautuu koko elämän ajan. Opetus ei kuitenkaan aina johda uuden osaamisen oppimiseen. Oppiminen ei ole tahdonalaista toimintaa vaan toiminnan seuraus. Ihminen oppii havainnoimalla toisia (mallioppiminen, jäljittely), tekemällä, kokeilemalla, yrittämällä ja erehtymällä, harjoittelemalla, pohtimalla, ajattelemalla, ongelmia ratkomalla ja oivaltamalla. Ihminen voi oppia myös seurauksista, kun tietyt asiat liittyvät toisiinsa. (Hellström 2010, 209; Helenius & Lummelahti 2018, 24.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2018) mukaa laaja-alaisen osaamisen osa-alueet ovat:

- *ajattelu ja oppiminen*
- *kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu*
- *itsestä huolehtiminen ja arjen taidot*
- *monilukutaito ja tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen*
- *osallistuminen ja vaikuttaminen* (OPH 2019b, 24.)

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet tulee sisältyä varhaiskasvatuksen kaikkiin toimintoihin ja jokapäiväiseen elämään, sillä nykykäsityksen mukaan ihminen oppii koko ajan. Viime aikoina on puhuttu arjen oppimisesta ja informaalisesta oppimisesta sekä niin sanotusta luonnollisesta oppimisesta. Uudet käsitteet koetaan ilmeisesti demokraattisemmaksi kuin opetus ja kasvatus. Opetuksesta ja koulutuksesta on alettu puhua oppimisen edellytysten ja oppimisympäristön luomisena sekä oppimisen ohjaamisena. (Hellström 2010, 210.) Laaja-alainen osaaminen merkitsee tiivistettynä kykyä toimia tilanteiden edellyttämällä tavalla, kykyä käyttää tietoja ja taitoja omaksi ja yhteisön parhaaksi sekä kykyä kehittyä ja oppia yksilönä ja yhteisön jäsenenä. Koska Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ovat velvoittava asiakirja, tulisi kaikkien varhaiskasvattajien opiskella laaja-alaisen osaamisen osa-alueet voimassaolevasta Varhaiskasvatussuunnitelman perusteista (2018). Hyvin suunniteltu ja toteutettu varhaiskasvatuksen pedagoginen toiminta tukee lasten kokonaisvaltaista kehitystä ja laaja-alaisen osaamisen edistämistä (Helenius & Lummelehti 2018, 25).

3.3 Pedagoginen vastuu

Yleisessä merkityksessä pedagogiikka on käsitys siitä, miten kasvatus ja opetus tulisi järjestää. Varhaiskasvatustyössä puhutaan erityisesti pedagogisesta vastuusta, joka ensisijaisesti kuuluu varhaiskasvatuksen opettajalle. Jokaisella lapsella on hoitoajoista riippumatta oikeus monipuoliseen varhaiskasvatukseen. Pedagogiikka ei toteudu vain ohjatuilla toimintatuokioilla, vaan se tulisi suunnitella luontevaksi osaksi lapsen arkea myös iltahoidossa. (Peltoperä & Hintikka 2016, 1-2.)

Uudessa varhaiskasvatuslaissa on eriytetty varhaiskasvatuksen opettajan ja varhaiskasvatuksen sosionomin tehtävänimikkeet ja kelpoisuusvaatimukset. Varhaiskasvatuksen opettajan tehtävään kelpoisuusvaatimuksena on vähintään kasvatustieteiden kandidaatin tutkinto, johon sisältyy varhaiskasvatuksen tehtäviin ammatillisia valmiuksia antavat opinnot. Varhaiskasvatuksen sosionomin kelpoisuusvaatimuksena on vähintään sosiaali- ja

terveysalan ammattikorkeakoulututkinto, johon sisältyy varhaiskasvatukseen ja sosiaalipedagogiikkaan suuntautuneet, vähintään 60 opintopisteen laajuiset opinnot tai sosionomin tutkinto, jota on täydennetty mainituilla opinnoilla. (KT 2018.)

Kaikki lain voimaan tullessa lastentarhanopettajan kelpoisuuden täyttävät ovat siirtymäsäännöksen nojalla kelpoisia toimimaan sekä varhaiskasvatuksen sosionomin että varhaiskasvatuksen opettajan tehtävissä koko työuransa ajan. Myös viimeistään vuoden kuluessa lain voimaantulosta yliopistoon tai ammattikorkeakouluun lastentarhanopettajan opintoihin hyväksytyt ovat kelpoisia kyseisiin tehtäviin, mikäli opinnot suoritetaan loppuun 31.7.2023 mennessä. Tällä hetkellä varhaiskasvatuksen opettajan tehtävissä toimimiseen ovat myös kelpoisia kaikki ne, joilla on varhaiskasvatuksen sosionomin kelpoisuus. (KT 2018.)

Varhaiskasvatuslaki määrittää vastuun lasten varhaiskasvatussuunnitelmista varhaiskasvatuksen opettajalle. Varhaiskasvatuksen opettajalla on siis pedagoginen vastuu lapsiryhmän toiminnan suunnittelusta, toiminnan suunnitelmallisuuden ja tavoitteellisuuden toteutumisesta sekä toiminnan arvioinnista ja kehittämisestä. Lapsen vasuun kirjataan, miten opetus järjestetään ja miten kasvattajat tätä toteuttavat. Pedagogiseen vastuuseen kuuluu myös tavoitteiden asettaminen kasvattajien toiminnalle. Kaikki asetetut tavoitteet pitää pystyä perustelemaan eli selittämään, miksi jotain tehdään. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa arvioitaessa arviointi kohdistuu erityisesti toiminnan järjestelyihin ja pedagogiikan toteutumiseen. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 23§.)

Tiimillä tarkoitetaan työyhteisöä, jonka jäsenet ovat sitoutuneet toimimaan yhdessä jonkin päämäärän saavuttamiseksi. He ymmärtävät yhteistyön merkityksen ja ottavat yhdessä vastuun koko tiimin onnistumisesta. Tiimin yhteinen tavoite sovitaan yhdessä esimiehen ja tiimin kesken, minkä jälkeen tiimi päättää itsenäisesti tehtävien jaosta tiimin jäsenten kesken. Tiimin toiminnassa korostuu sekä yksilövastuu että yhteisvastuu tiimin tuloksista. Tiimin vahvuus on sen jäsenten erilaisuudessa, erilaisessa osaamisessa ja kokemushistoriassa. (Salminen 2017, 21-22, 29.)

Varhaiskasvatuksen opettajalla on työehtosopimuksessa määritetty erillistä aikaa toiminnan suunnitteluun, arviointiin ja kehittämiseen. Tämän lisäksi varhaiskasvatuksen opettajat ja hoitajat suunnittelevat ja toteuttavat toimintaa yhdessä tiiminä. Opettajan vastuuseen kuuluu osata perustella toimintaa pedagogisesti sekä pitää tiimin toiminta tavoitteellisena, joten myös hoitajat toteuttavat pedagogiikkaa omassa työssään. Tiimissä jokaisen koulutusta ja henkilökohtaisia mielenkiinnon kohteita sekä vahvuuksia tulisi arvostaa ja osata hyödyntää. Tavoitteena on, että jokainen tiiminjäsen löytää paikkansa ja saa toteuttaa it-

seään toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa. Vastuuta tulee jakaa henkilökohtaisten mielenkiinnon kohteiden perusteella. Pedagogiikkaa toteutetaan arjessa koko ajan, myös silloin kun ryhmän opettaja ei ole paikalla. Tiimin jäsenillä tulisi olla selkeä, yhteinen ymmärrys siitä, miten varhaiskasvatusta lapsiryhmässä toteutetaan. (Ahonen 2017b, 37-40; Korkeakivi 2018.)

Päiväkodin johtaja vastaa johtamansa yksikön laadusta ja tuloksellisuudesta. Nykyään johtajan tehtävissä painotetaan myös entistä enemmän päiväkodin varhaiskasvatukseen kuuluvan pedagogiikan ja työntekijöiden pedagogisen osaamisen johtamista ja suunnittelua. (KT 2018.) Päiväkodin johtajan tehtävä on järjestää ja osoittaa aika pedagogiikan työstämiselle ja kehittämiselle sekä mahdollistaa henkilökunnan työssä kehittyminen koulutuksen ja työnohjauksen avulla. Ammattitaidon ylläpitäminen edellyttää jatkuvaa kehittymistä sekä kykyä itsereflektioon. Työkäytännöt voivat muuttua vasta, kun varhaiskasvattajat ja tiimi tiedostavat omat kehittymistarpeensa. Jokainen kasvattaja sekä kasvattajatiimi vaikuttavat omalla toiminnallaan varhaiskasvatuksen kehittämiseen. Kukaan ei voi pitää kaikkia lankoja yksin käsissään, vaan niitä tulee jakaa myös toisille ja luottaa siihen, että jokainen työntekijä osaa, selviytyy ja sitoutuu yhteisesti valittuun pedagogiikkaan. (Mikkola & Nivalainen 2009, 26; Koivunen & Lehtinen 2015, 118.)

Kilpiäisten päiväkodissa on monta tiimiä. Jokaisen viiden ryhmän henkilökunta muodostavat omat tiiminsä, jotka pitävät tunnin mittaisen tiimikokouksen kerran viikossa. Lisäksi on varhaiskasvatuksen opettajien muodostama tiimi. Jokaiselle opettajille on varattu suunnittelu-aikaa joka maanantai kello kahdestatoista eteenpäin puolitoista tuntia, jolloin on mahdollisuus myös opettajien yhteiseen suunnitteluun. Opettajien yhteinen palaveri on noin kerran kuukaudessa. Vuoroa tekevät työntekijät muodostavat oman tiiminsä, jonka pyrkimys on myös kokoontua noin kerran kuukaudessa päiväkodin johtajan osallistuessa tiimiin. Tämän tiimin kokoontuminen on edellisiä tiimejä haastavampaa, epäsäännöllisten työvuorojen vuoksi. Lisäksi talon palaveri on joka tiistai, mikä koskee koko työyhteisöä. Talon palaveriin osallistuu yleensä yksi työntekijä joka ryhmästä. Tieto muille oman tiimin eli ryhmän jäsenille kulkee palaveriin osallistuneen työntekijän kautta, sekä talon palaverista tehdyn muistion kautta, jonka lukemista edellytetään jokaiselta työntekijältä. (Tiihonen 2019b.)

Pedagoginen dokumentointi

Pedagogisella dokumentoinnilla tarkoitetaan toiminnan suuntaamista ja muokkaamista dokumenteista saadun tiedon ja lisääntyneen ymmärryksen avulla. Uuden oppiminen rakentuu aina jo olemassa olevalle osaamiselle, minkä vuoksi pedagogisen dokumentoinnin avulla etsitään tietoa siitä, mitä lapsi jo osaa, mitä lapsi haluaa oppia ja miten tätä intoa

voidaan hyödyntää pedagogisesti. Ryhmää havainnoimalla kasvattaja voi lisätä ymmärrystään lasten välisestä vuorovaikutuksesta ja sosiaalisista suhteista. Kun kasvattaja tunnistaa ryhmän käyttäytymistä ohjaavat prosessit, hänellä on keinoja ryhmätoiminnan pedagogiseen kehittämiseen. (Koivunen & Lehtinen 2015, 39; Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2017, 10-11.)

Yhteiskunnan kulttuuriset muutokset sekä tutkimustiedon lisääntyminen pakottavat pedagogisten käytäntöjen jatkuvaan kehittämiseen (Karila 2013, 28). Nykykäsityksen mukaan lapset ovat tärkeä osa yhteiskuntarakennetta, jolle kuuluu oikeus osallistua myös lapsuutta koskevaan keskusteluun ja päätöksentekoon. Varhaiskasvatus mahdollistaa vanhempien työssä käynnin ja yhteiskunnallisen tuottavuuden, mutta sen tarkoitus on myös turvata lapsen oikeus oppimiseen ja hyvään kasvuun. Lapset pyritään saamaan osalliseksi sosiaaliseen ajatteluun ja yhteiskunnallisiin toimintatapoihin pedagogisen dokumentoinnin avulla. Pedagogisen dokumentoinnin perusedellytys on lapsilähtöinen näkemys, missä aikuinen nähdään lapsen yhteistyökumppanina. Aikuinen suhtautuu lapseen tasa-arvoisesti ilman, että kuitenkaan luopuu aikuisen vastuustaan. Tällöin varhaiskasvatus suunnitellaan ja toteutetaan kiinteässä yhteydessä lasten mielenkiinnon kohteisiin ja näkemyksiin. Kyse on aidosta lasten ja aikuisten välisestä ajatustenvaihdosta. (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2017, 12 - 13.)

Suomalainen varhaiskasvatus pohjautuu sosiokulttuuriseen oppimiskäsitykseen, jonka ideana on varhaiskasvatuksen suunnittelu ja kehittäminen yhdessä lapsen, vanhempien ja ympäröivän yhteisön kanssa. Sen mukaan oppiminen tapahtuu vuorovaikutuksessa toisten kanssa ja toiminnan keskiössä ovat ihmisten väliset suhteet, ei yksittäinen lapsi. Pedagogisen suunnittelun lähtökohdaksi on monin paikoin vakiintunut lasten mielenkiinnonkohteiden ja näkökulmien sekä oppimisen havainnointi ja sen pedagoginen dokumentointi. (Karila 2013, 27; Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2017, 11.)

Pedagogisen toiminnan kehittäminen vaatii aina suunnitelman, jonka mukaan toiminta muuttuu tavoitteelliseksi, eikä unohdu arjen kiireen alle. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018) todetaan, että jokaisen henkilöstön edustajan velvollisuus on sitoutua refleктоivaan työtoteeseen (OPH 2019b, 29). Arvioinnin tulee kohdistua etenkin pedagogiikkaan, ei niinkään lasten taitoihin. (Ahonen 2017a, 251; Ahonen 2017b, 289-291.)

4 PEDAGOGIIKKA ILTAHOIDOSSA

4.1 Lapsilähtöinen pedagogiikka

Varhaiskasvatuksen tulee olla lapsilähtöistä, eli pedagogiikassa tulee korostua ennen kaikkea lapsen tarpeet. Lapset eivät voi kuitenkaan johtaa toimintaa. Se on aikuisen tehtävä, jolloin puhutaan aikuisjohtoisesta kasvatuksesta. Aikuiskeskeisyydellä sen sijaan tarkoitetaan kasvatusotetta, jossa lapsen tarpeet sivuutetaan ja aikuisen näkökulma sekä tarpeet asetetaan etusijalle. Lapsilähtöinen pedagogiikka voidaan ymmärtää aikuisjohtoisuuden yhdistämisenä sellaiseen lapsilähtöisyyteen, joka painottaa lasten mahdollisuuksia omakohtaisten merkitysten luomiseen ja lasten oikeutta vaikuttaa itseään koskeviin asioihin. (Kalliala 2008, 19-20.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2018) mukaan lapsen varhaiskasvatussuunnitelman keskiössä tulee olla lapsen etu ja lapsen yksilölliset tarpeet (OPH 2019b, 20). Lapsen etu on siis lapsen oikeus. Kannisen & Sigfridsin (2012) mukaan lapsen edun näkökulmasta päiväkodissa tulisi huolehtia siitä, että lapsi saa riittävästi tukea ja aikaa sopeutua uusiin tilanteisiin sekä aikuisen, johon hän voi kiintyä. Hän tarvitsee myös turvallisen, riittävän pienen ja pysyvän lapsiryhmän, josta hän voi löytää ystäviä ja jossa hän voi tuetusti harjoittaa sosiaalisia taitoja ja ongelmanratkaisutaitoja. Hyvässä päivähoidossa hoitajan ja lapsen välinen vuorovaikutus on sensitiivistä ja ennakoitavissa. (Kanninen & Sigfrids 2012, 65-66; Ahonen 2017b, 22.)

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on osa kasvattajien pedagogisen toiminnan suunnittelua, toteuttamista ja arviointia, mihin liittyy keskustelut lasten ja vanhempien kanssa. Vanhemmilta tulleen palautteen mukaan vasukeskustelut ovat parhaimmillaan luottamuksellisia kohtaamisia, joissa ymmärrys omasta lapsesta syvenee, kun saa jakaa ajatuksia tutun ja ammattitaitoisen työntekijän kanssa. Heikoimmillaan vasukeskustelusta on jäänyt vanhemmille syyllinen ja lannistettu olo, kun keskustelussa on tuotu esiin vain lapsen aiheuttamaa harmia ja huolta. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa arvioitaessa arvioinnin tulee kohdistua erityisesti toiminnan järjestelyihin ja pedagogiikan toteutumiseen. (Järvinen & Mikkola 2015, 16; Ahonen 2017b, 23.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteita (2018) ohjaa varhaiskasvatuksen arvoperusta, jossa painotetaan lapsen edun ensisijaisuutta sekä lapsen oikeutta hyvinvointiin, huolenpitoon ja suojeluun. Lapsella on lisäksi oikeus tulla nähdyksi, kuulluksi ja ymmärretyksi omana itsenään sekä saada osakseen yhdenvertaista ja tasa-arvoista kohtelua. Arvoperustassa korostetaan myös lapsen oikeutta hyvään opetukseen, kannustavaan palautteeseen, leikkiin sekä ryhmään kuulumiseen. (OPH 2019b, 20-21.) Lapsen edun määritelmä

kokonaisuudessaan on moniselitteinen ja tilannekohtainen. Se muodostuu YK:n lapsen oikeuksien sopimuksessa määritellyistä oikeuksista, jotka niin huoltajien kuin julkisen vallan tulisi ottaa huomioon. Lapsen etu tulisi arvioida etenkin lapsiin kohdistuvassa päätöksenteossa, koskivat ne sitten yksittäistä lasta tai lapsiryhmää. (Iivonen 2016.)

Karila (2013, 27) on huolissaan leikin vähäisyydestä varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen pedagogiikassa. Leikki on olennainen osa myös lapsia ohjaavalle aikuiselle, sillä leikin toiminnan arviointi on kasvattajalle pedagogisen suunnittelun väline. Leikissä muodostuu pohja monien kykyjen kehittymiselle, eli Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2018) edellyttämälle laaja-alaiselle osaamiselle. (Helenius & Lumme 2018, 57; OPH 2019b.) Ennen kuin lapset voivat pitkäjänteisesti kehittää omaa toimintaansa, heillä täytyy olla hyvät metakognitiiviset taidot. Tämä tarkoittaa, että lasten tulee kyetä itse ohjaamaan omaa oppimistaan, sekä näkemään ja kokeilemaan toiminnassa erilaisia vaihtoehtoja. Tottumattomalle lapselle suuri tila, uudet tavarat, toiminnot ja äänet ovat häiritseviä, jolloin hänen omat oppimisprosessinsa eivät pääse kehittymään. Lasten tuleekin päästä kokeilemaan erilaisia aktiviteetteja ensin aikuisen tukemana, jotta hän voi tehdä todellisia valintoja. Turvallinen ja samana pysyvä aikuinen antaa lapsen kokemukselle jatkuvuutta ja näin lapsi pystyy paremmin tutustumaan uusiin asioihin ja oppimaan uutta. (Reunamo, Virkki & Hietala 2014, 103, 105.)

Lähikehityksen vyöhykkeestä puhutaan silloin, kun tarkoitetaan aluetta lapsen omien taitojen ja aikuisen tuella toteutuvan toiminnan välillä. Lähikehityksen vyöhykkeellä lapsi harjaantuu yhä kehittyneempään toimintaan niin, että nämä aikuisen tuella onnistuneet asiat lopulta sisäistyvät lapsen omiksi taidoiksi. Sosiaalisessa vuorovaikutuksessa lapsi ja aikuinen yhdessä luovat toimintaympäristön, jossa uusia asioita kehitellään. Tuettu leikki on prosessi, jota lapsi ei saa aikaan yksin, mutta jota aikuinen ei voi myöskään etukäteen määrittellä, sillä lapsi tuottaa itse uutta sisältöä lähikehityksen vyöhykkeellä. Tuettu leikki on siis samalla aikuisen ja lapsen jakama yhteinen kokemus. (Reunamo & Käyhkö 2014, 66.)

Varhaiskasvatuksessa on monenlaisia ihmissuhteita. Lämpimät, myönteiset ja turvalliset ihmissuhteet ovat välttämätön edellytys lapsen sopeutumiselle päiväkotiin. Parhaimmillaan lämpimien ihmissuhteiden jättämä jälki kannattelee lasta koko hänen elämänsä ajan. Varhaiskasvattajan osoittamasta lämpimästä ja huolehtivaisesta tavasta kasvattaa käytetään nimitystä *välittävä pedagogiikka*. Se on lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin kannalta tärkein tukitoimi ja sen varaan rakentuvat kaikki muut pedagogiset toimenpiteet. Välittävä pedagogiikka kumpuaa pedagogisesta rakkaudesta, mikä myös erottaa erinomai-

sen opettajan hyvästä opettajasta. Pedagoginen rakkaus tulee esiin myönteisyytenä, kannustamisena, arvostamisena ja huolenpitona. Pedagogista rakkautta ei tarvitse ansaita, vaan se kohdistuu kaikkiin lapsiin riippumatta heidän ulkoisista ominaisuuksistaan, persoonallisuudestaan, kyvyistään tai käyttäytymisestään. (Leskisenoja 2019, 111-112.)

Välittävän pedagogiikan lähtökohta on lapsen kohtaaminen, sillä kaikilla ihmisillä on tarve tulla nähdyksi ja kuulluksi. Jokaisella lapsella on myös oikeus positiiviseen varhaiskasvatajaan, joka osaa pysähtyä lapsen asian äärelle ja asettua hänen tasolleen. Lapsen mahdollisuus tulla nähdyksi tai kuulluksi ei saisi olla riippuvainen ulkoisista tekijöistä, kuten aikatauluista, aikuisten työvuoroista tai muiden lasten tarpeista. Ajan antaminen lapselle on suurin mahdollinen välittämisen teko ja samalla perusedellytys laadukkaalle varhaiskasvatukselle. (Leskisenoja 2019, 112-114.)

Lapsen kokemus välittävästä ja turvallisesta varhaiskasvatusympäristöstä syntyy parhaiten tilanteissa, joissa suhteet aikuisten ja lasten välillä ovat tiiviitä ja pysyviä. Jos kasvattajat vaihtuvat usein, ei lapsen ja aikuisen välille rakennu kunnollista luottamus- ja kiintymyssuhdetta, joka on kuitenkin lapsen tasapainoisen kehityksen kannalta välttämätön. Professori Liisa Keltikangas-Järvinen sekä lastenpsykiatri Jari Sinkkonen ovat monessa yhteydessä tuoneet esiin huoltaan pienten lasten päivähoidosta. Keltikangas-Järvisen mukaan päivähoitoa tarvitsevat vanhemmat, ei pieni lapsi. Alle 3-vuotiaat lapset tarvitsevat turvallisia, pitkäaikaisia ihmissuhteita oppiakseen hallitsemaan tunteitaan. Myös Sinkkonen mukaan päivähoito lisää stressiä, joka pitkittyessään on yhteydessä myöhemmin mahdollisesti ilmeneviin mielenterveyden häiriöihin. Ryhmäkoon kasvaessa myös aistimukset lisääntyvät. Jos ärsykejä on enemmän kuin lapsi pystyy ottamaan vastaan, hänen aivonsa siirtyvät katastrofivalmiuteen ja reagointi herkistyy. Aivotutkimus on osoittanut, että tietojen käsittely on nykylapsilla nopeutunut, mutta tunnetaso kypsyy edelleen yhtä hitaasti kuin ennen. (Sinkkonen 2008, 119-120; Keltikangas-Järvinen 2010, 210 - 211; Määttä & Rantala 2016, 140.)

4.2 Iltahoidon erityispiirteet

Kunta on velvollinen järjestämään varhaiskasvatusta niin laajasti ja sellaisin toimintamuodoin kuin kunnassa on tarvetta. Varhaiskasvatus on pyrittävä järjestämään lähellä palvelun käyttäjiä ja paikallisia tarpeita vastaavina aukioloaikoina. (Varhaiskasvatustalaki 540/2018, 5§.) Vuorohoitoa on järjestettävä tarpeen mukaisessa laajuudessa lapselle, joka tarvitsee sitä huoltajan työssäkäynnin tai opiskelun vuoksi. Vuorohoitoa voidaan järjestää iltaisin, viikonloppuisin ja öisin päiväkotitoimintana tai perhepäivähoitona. Vuorohoidossa lasten osallistuminen varhaiskasvatukseen on usein epäsäännöllistä. Tämä tulee

huomioida pedagogisen toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa. (Varhaiskasvatustalaki 540/2018, 13§.)

Iltahoito ei ole subjektiivista oikeutta, vaan se on tarkoitettu lapsille, jotka huoltajiensa työn tai opiskelun vuoksi tarvitsevat sitä säännöllisesti. Huoltajat ilmoittavat lapsen hoitoajat etukäteen ja niiden toteutumista seurataan, sillä varhaiskasvatuksen henkilöstötarve suunnitellaan huoltajien ilmoittaman tarpeen mukaan. Jotta henkilöstön työvuorot vastaisivat parhaalla mahdollisella tavalla lasten tarvitsemia hoitoaikoja, on erittäin tärkeää saada huoltajilta tieto lapsen tarvitsemista hoitoajoista hyvissä ajoin. (Tiihonen 2019c.)

Varhaiskasvatusta koskevissa säädöksissä, linjauksissa ja laeissa vuorohoitoa ei omine erityispiirteineen huomioida Lehtomäen (2013, 18) mukaan ollenkaan. Yhteisten varhaiskasvatusta linjaavien tavoitteiden lisäksi määrittelemättä jää, miten tavoitteiden ja varhaiskasvatuksen tehtävän toteuttaminen mahdollistuu, kun lapset ovat hoidossa epätyypillisinä hoitoaikoina. (Lehtomäki 2013, 18.) Valtioneuvoston vuonna 2005 asettaman varhaiskasvatuksen neuvottelukunnan tavoitteena oli varhaiskasvatuksen laaja-alaisen kehittämisen tukeminen ja edistäminen tulevaisuuden tarpeita ennakoiden. Kyseinen neuvottelukunta totesi loppuraportissaan 2008, että tulevana vuosina on tehtävä valintoja ja linjauksia, jotka määrittelevät, pyritäänkö asiakkuuksia ohjaamaan, vai muokataanko tehtäviä asiakkuuden muutosten mukaan. Esimerkiksi ääritilanteet, joissa lapsen päivähoidon tarve lähestyy sijaishoitoa, herättää kysymyksiä varhaiskasvatuspalvelujen tehtävästä. Tulevaisuuden tarpeet tulee ottaa huomioon varhaiskasvatuksen henkilöstön koulutuksessa sekä kehitettäessä uusia yhteistyömuotoja muiden sosiaali- ja terveydenhuollon tahojen, kuten lastensuojelun, lastenneuvolan tai lasten mielenterveyspalveluiden, kanssa. (STM 2008, 34-35.)

Iltahoitossa kasvattajan keskeiseksi tehtäväksi muodostuu säännöllisten rutiinien ylläpitäminen niin, että lapsen on helppo liittyä ryhmään ja leikkeihin, huolimatta siitä, että kaverit ja aikuiset voivat vaihtua päivittäin. Kiinnittämällä huomiota struktuuriin saadaan hallintaan sitä rajattomuutta, jota vaihtuva ryhmä tuo tullessaan. Iltahoitossa lapsia haetaan kotiin pitkin iltaa, joten kasvattajilta vaaditaan kykyä toimia joustavasti muuttuvissa tilanteissa sekä sitoutumista sovittuihin työtapoihin, ettei toiminta kapeudu vain oleilu- ja odottelupainotteiseksi. Hyvin suunniteltu ja jäsennetty oppimisympäristö auttaa lasta kiinnittymään ryhmään ja tuttuun leikkiin on helppo päästä mukaan. Leikkiympäristön tulee tarjota muutama selkeä teema, johon lasten on helppo liittyä. Jos toimintaympäristö ja teemat muuttuvat usein, on lapsella vaikeuksia kiinnittyä tekemiseen. (Järvinen & Mikkola 2015, 56.)

Mitä pienempiä lapsia iltahoidossa on, sitä enemmän siirtymätilanteet vievät aikaa. Hyvin suunnitellut siirtymätilanteet vähentävät tilanteiden meluisuutta sekä lasten kokemaa ahdistusta ja stressiä. Rakenteeltaan selkeä ympäristö helpottaa varsinkin itsesäätelyn vaikeuksista kärsivää lasta. Toimintaympäristössä on hyvä huomioida myös rauhallisuus, eli ympäristön muuttumattomuus, rauhalliset värit ja vähäinen meteli sekä lapsilähtöisyys. Selkeyttä ja ennakoitavuutta tuovat lisää myös erilaiset kuvalliset päivärytmit, joista näkyvät päiväjärjestyksen lisäksi kuvien avulla, ketkä lapset ja hoitajat ovat paikalla ja ketkä poissa. Hyvin suunnitelluissa siirtymätilanteissa lapset tietävät minne ollaan menossa, ketkä menevät ja mitä siellä tehdään. (Kanninen & Sigfrids 2012, 42; Liuska & Turunen 2015, 64.)

Keski-Suomessa toteutettiin vuosina 2015-2016 OHOI -Osaamista vuorohoittoon-hanke, jossa kartoitettiin vuorohoidon erityisasemaa varhaiskasvatuksessa. Vuorohoidon, johon myös iltahoito kuuluu, pedagogisia vahvuuksia ovat lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitojen kehittyminen, sillä lapsi viettää aikaa monien eri työntekijöiden sekä eri-ikäisten lasten kanssa. Vuorohoidossa lapsella on myös paremmat mahdollisuudet vaikuttaa itseään koskeviin asioihin. Hankkeen kokemusten myötä vuorohoidon haasteiksi nostettiin kouluksellisen tasa-arvon toteutuminen, monipuolisen pedagogisen toiminnan toteuttaminen sekä erityisen tuen tarpeiden huomioiminen. Myös esiopetusikäisten lasten kohdalla toiminta vaatii erityistä suunnittelua ja yksilöllisiä ratkaisuja. Hankkeen aikana pohdittiin, missä muodossa ja mihin kellonaikaan esiopetusta jatkossa voitaisiin järjestää, jotta hoitopäivät esiopetusikäisille lapsille ei kasvaisi kohtuuttoman pitkiksi. (Peltoperä & Hintikka 2016, 149-151.)

Hankkeen aikana tuli voimakkaasti ilmi, että valtakunnallisella tasolla niin iltakuin vuorohoidon järjestämisestä toivotaan selkeämpiä yhteisiä linjauksia. Valtakunnallinen ohjaus koetaan liian väljäksi, joten ohjaukseen kaivataan yhteisiä raameja ja palvelurajoja. Näin pystyttäisiin laatimaan myös aluekohtaisia vuorohoidon järjestämisen linjauksia. Parhaan mahdollisen opetuksen, hoidon ja kasvatuksen tulisi toteutua jokaiselle lapselle jokaisena vuorokauden aikana. Tämä tavoite voidaan saavuttaa vain luomalla yhtenäisiä raameja vuorohoidon toteuttamiselle. (Teppo 2016, 242.)

Lahden kaupungin kanta ja tavoite on, että laajennetulla aukioloajalla toimivissa päiväkodeissa ei ole enää erikseen iltahoitoa tarjoavia ryhmiä, vaan ns. päivälapset ja iltalapset ovat sekaisin joka ryhmässä. Tähän ratkaisuun on päädytty, ettei jouduttaisi tilanteeseen, jossa esimerkiksi iltahoitoa tarvitsevaa lasta ei voida sijoittaa päiväkotiin, kun iltahoitoa tarvitseva ryhmä on täynnä, vaikka samaan aikaan niin sanotussa päiväryhmässä olisi ti-

laa. Tässä toteutuu myös taloudellinen etu eli mahdollisimman korkea päiväkodin käyttöaste. Kilpiäisten päiväkodissa on myös päädytty siihen, että lähes kaikki hoitajat tekevät iltavuoroa. Tätä on pidetty hyvänä ratkaisuna, sillä näin iltavuoro ei osu saman hoitajan kohdalle niin usein kuin tyypillisissä iltaryhmissä. Tiihosen mukaan työntekijät eivät tämän muutoksen ansioista tunne enää iltavuorojen tekemistä niin kuorimittavaksi kuin ennen. (Tiihonen 2019a.) Tämä on aikuislähtöisesti todettu hyväksi ratkaisuksi, työn kuormittavuutta vähentäväksi tekijäksi. Lapsen edun mukaisia perusteluja tälle ratkaisulle ei tässä tilanteessa tuotu esiin. Erityisen haavoittuvia jatkuville muutoksille ovat alle kolmevuotiaat lapset sekä erityistä tukea tarvitsevat lapset. Lapsen edun kannalta perusteltuna syynä voidaan kuitenkin pitää sitä, että hyvinvoiva aikuinen on aina myös lapsen etu. (Määttä & Rantala 2016, 77.)

5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

5.1 Laadullinen tutkimus

Opinnäytetyö on laadullinen tutkimus, jonka tavoitteena on tutkittavan ilmiön eli Kilpiäisten päiväkodin tarjoaman iltahoidon kuvaaminen, ymmärtäminen ja tulkinnan antaminen. Laadullisella tutkimuksella pyritään ilmiön syvälliseen ymmärtämiseen, joten opinnäytetyössä ei ryhdytä käytännön työhön mahdollisen ongelman poistamiseksi. Laadulliseen tutkimukseen liittyy suora kontakti tutkittavan ja opinnäytetyöntekijän välillä, sillä laadullisessa tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita merkityksistä eli siitä, miten ihmiset kokevat ja näkevät reaali maailman, tässä tapauksessa Kilpiäisten päiväkodin tarjoaman iltahoidon. Tutkimuksessa edetään yksittäisistä havainnoista ja kyselystä tuloksiin. Tutkimus jää siihen, että esitetään ratkaisu tai kuvaus ilmiöstä. (Kananen 2017, 16, 35-36.)

Aineistolähteinä opinnäytetyössä käytettiin olemassa olevia dokumentteja, kuten iltahoidon palaverien muistioita, iltahoidon raporttivihkoa, havainnointia vuorohoidon palaverissa sekä kyselylomaketta. Opinnäytetyön tietoperustassa tuotiin esiin aiheeseen liittyvät keskeiset ilmiöt, johon tämä opinnäytetyö asemoituu. (Kananen 2017, 16-17.) Opinnäytetyöhön on otettu mukaan määrällisen tutkimuksen elementtejä eli puolistrukturoitu kyselylomake. Sen avulla nostettiin esiin opinnäytetyön keskeisimmät asiat, havainnollistamaan ja kuvaamaan valitun tutkimusongelman piirteitä. (Vilka 2015, 146.)

Opinnäytetyön taustalla on aina tutkimusongelma, joka muutetaan tutkimuskysymykseksi. Opinnäytetyön tutkimusongelma on Kilpiäisten päiväkodin tarjoaman iltahoidon pedagogiikan kehittäminen ja tutkimuskysymys: Miten iltahoidon pedagogiikkaa voidaan kehittää? Opinnäytetyön aiheen takia, pelkkä tutkimuskysymys ei riitä, vaan tarvitaan tarkentavia apukysymyksiä eli metakysymyksiä. Metakysymykset ovat: 1) Eroavatko varhaiskasvatuksen opettajien ja iltahoitoa tekevien hoitajien käsitykset iltahoidon luonteesta? 2) Mitä iltahoidon erityispiirteitä tulee ottaa huomioon iltahoidon pedagogiikkaa kehitettäessä? 3) Miten varhaiskasvatuksen opettajille kuuluvaa pedagogista vastuuta voi siirtää iltahoitoon, kun opettajat eivät työskentele iltahoidossa? (Kananen 2017, 60-61.)

5.2 Aineistonkeruumenetelmä ja aineiston analyysi

Aineistonkeruumenetelmänä käytettiin puolistrukturoituja kyselylomakkeita (liitteet 1. ja 2.), jotka tehtiin erikseen sekä opettajille että iltahoidon hoitajille. Kyselylomakkeissa oli samoja sekä toisistaan poikkeavia kysymyksiä. Opinnäytetyötä varten osallistuttiin myös vuorohoidon palaveriin havainnoijien roolissa. Tietoperustan sekä tutkimuskysymysten perusteella kyselylomakkeeseen luotiin teemoja, joita käytettiin kyselylomakkeen runkona.

Opettajien kohdalla väittämien teemoiksi muodostuivat mielikuvat iltahoidosta sekä pedagogiikan kehittäminen. Hoitajien kohdalla väittämät koskivat iltahoidon erityispiirteitä. Opinnäytetyö sijoittuu teorialähtöisen ja aineistolähtöisen tutkimuksen välimaastoon, jolloin voidaan puhua teoriasidonnaisesta opinnäytetyöstä, jossa aineistosta tehtyjä havaintoja ja löydöksiä peilataan teoriaan ja aiempiin tutkimuksiin (Vilka 2015, 178.) Tällaista teoriasidonnaista lähestymistapaa kutsutaan abduktiiviseksi päättelyksi (Tuomi & Sarajärvi 2002, 98).

Kyselomakkeessa käytettiin sekä strukturoituja eli monivalintakysymyksiä sekä avoimia kysymyksiä. Kyselylomaketutkimuksessa tärkeää on kysymysten muotoilu, sillä ne luovat perustan koko tutkimuksen onnistumiselle. Kysymykset ja ohjeet tehtiin mahdollisimman yksiselitteisiksi ja selkeiksi, sillä kyselyissä on aina riskinä, että vastaaja ei välttämättä ajattele samoin kuin kysymysten laatija. Kysymysten suunnittelussa kiinnitettiin huomiota siihen, että jokaisessa kysymyksessä kysyttiin vain yhtä asiaa. Kyselylomakkeen laadinnassa kiinnitettiin myös huomioita lomakkeen ulkoasuun ja pituuteen, niin että kysely ei ollut liian pitkä, mutta kuitenkin riittävän kattava. (Valli 2010, 103-104; Heikkilä 2014, 45-47.)

Kyselylomakkeessa voidaan käyttää sekä avoimia että suljettuja kysymyksiä. Opinnäytetyössä käytettiin avoimia kysymyksiä, jotta saatiin selville kyselyyn osallistuvien työntekijöiden ajatuksia, ideoita ja parannusehdotuksia koskien Kilpiäisten päiväkodin iltahoidon pedagogista kehittämistä. Lisäksi hoitajilta kysyttiin iltahoidon hyvistä ja huonoista puolia. Avoimet kysymykset toimivat parhaiten silloin, kun vastausvaihtoehtoja ei tunneta etukäteen. Heikkilän ohjeistuksen mukaisesti ne sijoitettiin kyselylomakkeen loppuun. (Heikkilä 2014, 47-48.) Suljetut (strukturoidut) eli vaihtoehtoja antavat kysymykset ovat tutkimuksessa usein käytettyjä, sillä niihin vastaaminen on nopeaa ja tulosten käsittely on helppoa. Suljettujen kysymysten luotettavuutta saattaa vähentää muun muassa se, että vastauksia annetaan harkitsematta ja vaihtoehto ”en osaa sanoa” houkuttaa vastaamaan. (Heikkilä 2014, 49-50.)

Suljetut kysymykset muodostettiin Likertin asteikon perusteella. Likertin asteikkoa käytetään etenkin väittämässä, joita kaikki suljetut kysymykset olivat. Asteikko on 4- tai 5- portainen, jossa toisena ääripäänä on vastaus ”täysin samaa mieltä” ja toisessa ääripäässä ”täysin eri mieltä”. Asteikon keskellä on vaihtoehto ”en osaa sanoa”, jonka korvasimme sanamuodolla ”ei mielipidettä asiasta”. Vastaaja valitsi asteikolta siis väittämään parhaiten sopivan vastausvaihtoehdon. (Heikkilä 2014, 51-52.)

Kyselylomakkeet testattiin kahdella työntekijällä ennen varsinaisen kyselyn jakamista. Näin saatiin arvokasta palautetta muun muassa kysymysten ja ohjeiden selkeydestä, kyselylomakkeen mitasta, kysymysten yksiselitteisyydestä sekä mahdollisista puuttuvista kysymyksistä. (Heikkilä 2014, 58.) Palautteen perustella hoitajien kyselylomakkeeseen lisättiin yksi kysymys sekä kysymysten sanamuotoja muokattiin. Toki jokainen kyselylomakkeen vastaaja ymmärtää ja tulkitsee kysymykset omalla tavallaan. Kysymyslomakkeet jaettiin henkilökohtaisesti ja mukaan annettiin lisäksi saatekirje (liite 3.) sekä kirjekuori palautusta varten. Vastausaikaa lomakkeen täyttämiseen jäi viikko, ja palautus tapahtui suljetussa kuoressa päiväkodin kahvihuoneessa olevaan isoon kuoreen. Näin toimimalla pyrittiin lisäämään kyselyn anonymiteettiä ja luotettavuutta.

Aineistoa voidaan analysoida monin tavoin. Opinnäytetyössä pyrittiin käyttämään sellaista analyysitapaa, joka parhaiten toi esiin vastauksen opinnäytetyön tutkimuskysymykseen. Aineiston analyysi oli tarkoituksenmukaista aloittaa strukturoitujen kysymysten viemisestä koontitaulukkaan. Strukturoiduissa kysymyksissä vaihtoehtoa *Täysin eri mieltä* vastasi numero yksi, vaihtoehtoa *Osittain eri mieltä* vastasi numero kaksi, vaihtoehtoa *Ei mielipidettä asiasta* vastasi numero kolme, vaihtoehtoa *Osittain samaa mieltä* vastasi numero neljä ja vaihtoehtoa *Täysin samaa mieltä* vastasi numero viisi. Näin pystyttiin laskemaan vastausten keskiarvotulos. Esimerkiksi jos kaikki seitsemän hoitajaa vastasivat olevansa täysin samaa mieltä, oli keskiarvo viisi ($7 \times 5: 7 = 5$). Asteikkomme pienin mahdollinen keskiarvo oli luku yksi ja suurin luku viisi. Keskiarvo, joka oli pienempi kuin kolme, kertoi, että vastaajat olivat enemmän eri kuin samaa mieltä väittämästä. Jos keskiarvo oli suurempi kuin kolme, kertoi tulos, että vastaajat olivat enemmän samaa kuin eri mieltä väittämän kanssa. Vaikka laadullista asteikkoa ei tyypillisesti avata keskiarvoja laskemalla, päätimme käyttää taulukkoa tuomaan visuaalisesti esille opettajien ja hoitajien vastausten samankaltaisuuksia sekä eroavaisuuksia.

Kyselylomakkeen avoimien kysymysten vastauksissa lähdettiin liikkeelle teemoittelusta. Analyysivaiheessa pyrittiin löytämään aineistosta säännönmukaisuuksia, malleja ja teemoja. Opinnäytetyön analyysivaiheessa pidettiin mielessä työn tutkimusongelma ja tutkimuskysymykset, joiden avulla pyrittiin löytämään tutkimusongelmaan ratkaisun ja perustelut. Tavoitteena oli myös, että kyselyyn osallistuneiden kokemus- ja näkemysmaailma konkretisoituisi ja välittyisi lukijalle. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 222, 224; Viikka 2015, 135; Kananen 2017, 136-137, 146, 148-149.)

Saimme määräaikaan mennessä 11 vastausta laatimaamme kyselylomakkeeseen. Vastausmäärä oli kattava sillä seitsemän kahdeksasta iltahoitoa tekevästä hoitajasta ja neljä kuudesta opettajista vastasivat kyselyymme. Kaikki vastaukset siirrettiin ensin sähköiseen

muotoon. Strukturoiduissa kysymyksissä merkittiin vastaukset taulukkoon niin, että väittä-
mien kohdalla laitoimme sen lukumäärän, kuinka moni vastaaja oli ollut täysin eri mieltä,
osittain eri mieltä, en osaa sanoa, osittain samaa mieltä tai täysin samaa mieltä. Tämän
perusteella opinnäytetyön tuloksia oli helppo siirtää myös kaaviomuotoon, jolloin tuloksista
tuli visuaalisia ja helposti tulkittavia. Vastaukset avoimiin kysymyksiin kirjoitettiin sanasta
sanaan sähköiseen muotoon siirrettäessä. Kyselyyn vastausaikaa oli viikko ja vastaukset
analysoitiin heti. Tämä siksi, että jos tutkimustulokset olisivat jääneet riittämättömiksi, ai-
kaa olisi vielä jäänyt esimerkiksi opettajien ja hoitajien ryhmähaastatteluun. Kyselylomak-
keiden analyysin perusteella tähän ei ollut kuitenkaan tarvetta.

5.3 Eettisyys ja luotettavuus

Eettisesti hyvä tutkimus noudattaa hyvää tieteellistä käytäntöä sekä sosiaali- ja terveyden-
huoltoalan eettisten ohjeiden noudattamista. Opinnäytetyön eettisistä arvoista, asenteista
sekä käytännöistä esiin nousivat erityisesti raportoinnin luotettavuus, salassapitovelvolli-
suus sekä toimeksiantajan kunnioitava kohtaaminen. Kaikenlaista tutkimustoimintaa tu-
kee Hyvä tieteellinen käytäntö eli HTK- ohje, mikä ohjaa tieteellistä käytäntöä lainsäädän-
töjen sekä muiden normien puitteissa (TENK 2012a). Sen tavoitteena on edistää hyvää
tieteellistä käytäntöä sekä varmistaa, että mahdolliset loukkausepäilyt tulevat käsitellyiksi
nopeasti sekä asiantuntevasti. Hyvä tieteellinen käytäntö -ohjeen tutkimusetiikka keskittyy
oikeiden sekä vastuullisten toimintatapojen noudattamiseen sekä loukkausten ja vilpillisyy-
den torjumiseen. (TENK 2012b.) Opinnäytetyölle haettiin Lahden kaupungin varhaiskas-
vatuksen tutkimuslupa. Opinnäytetyö ei sisällä salassa pidettävää tietoa.

Laadullisen tutkimuksen eettisyyden toteutumista määrittivät Sosiaalialan ammattieettiset
ohjeet (Talentia 2017). Ennen kyselyn aloittamista varmistettiin, että meillä oli kyselyyn
sekä tietojen käsittelyyn lupa. Henkilökunnalle kerrottiin, että opinnäytetyön tarkoitus on il-
tahoidon pedagogiikan kehittäminen Kilpiäisten päiväkodissa, minkä vuoksi halutaan hen-
kilökunnan näkemyksiä, kokemuksia sekä kehittämisideoita kyselylomakkeen avulla. Ky-
selylomakkeen täyttöä ennen painotettiin kyselyn vapaaehtoisuutta sekä anonymiteettiä
eli kenestäkään ei julkaista mitään tunnistettavaa tietoa opinnäytetyössä. (Laki viranomai-
sen toiminnan julkisuudesta 621/1999, 23§; Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus
(EU) 2016/679; Tietosuojalaki 1050/2018, 31§.)

Eettiset ohjeet ovat ammattilaisten apuna ja asiakkaiden suojana. Sosiaalialan eettisyys
pohjautuu ihmisoikeuksiin, jotka ovat ehdottomia ja kuuluvat jokaiselle pelkän ihmisyyden
perusteella. Ammattietiikalla tarkoitetaan sitä, että ei laita esimerkiksi taloudellisia säästö-
tavoitteita asiakkaan edun edelle. (Talentia 2017.) Tutkimuksen eettisten periaatteiden
mukaisesti opinnäytetyöhön osallistuvien henkilöiden itsemääräämisoikeutta kunnioitettiin

korostamalla kyselyyn osallistumisen vapaaehtoisuutta sekä varmistamalla osallistuneiden yksityisyyden- ja tietosuojan antamalla kyselyn mukana suljettavan kirjekuoren kyselyn palautusta varten sekä muodostamalla kysymykset niin, ettei henkilön tarvitse täyttää itsestään tunnistetietoja, kuten sukupuolta, ikää tai työhistoriaa. Opinnäytetyötä tehdessä kohdattiin päiväkodin koko henkilöstön arvostavasti sekä käytettiin toimeksiantajasta kunnioittavaa kirjoittamistyyliä. (TENK 2012b.)

Opinnäytetyössä pyrittiin luotettavuuteen hyvällä etukäteissuunnittelulla eli tutkimusasetelmalla. On kuitenkin otettava huomioon, että opinnäytetyössä tarkasteltiin ihmisten käyttäytymistä, toimintaa ja ajattelua, mikä ei ole kaavamaisista. Opinnäytetyöhön liittyvien tutkimuksellisten tilanteiden vakioiminen on lähes mahdotonta. Kaikkien tutkimusten luotettavuutta ja pätevyyttä tulee kuitenkin voida arvioida jollakin tavoin. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 232; Kananen 2017, 173-174.)

Tutkimuksen luotettavuutta ja laatua mittaavat reliabiliteetti ja validiteetti. Reliabiliteetti tarkoittaa tulosten pysyvyyttä ja mittaustulosten toistettavuutta ja validiteetti sitä, että tutkitaan oikeita asioita. Laadullisessa tutkimuksessa luotettavuus on opinnäytetyön arvioinnin ja näytön varassa eli liittyy lähinnä tutkimuksen toteutukseen. Opinnäytetyön validiteetti liittyy tutkimusasetelmaan ja osittain myös siihen, että aineiston analyysi tehdään oikein. Laadullisessa aineiston analyysissä on keskeistä luokittelujen tekeminen ja luokittelujen perusteet eli mihin opinnäytetyötekijä päätelmänsä perustaa. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 231-233; Kananen 2017, 174-176, 180.)

Laadullisessa tutkimuksessa opinnäytetyön tekijä päättää, ketä tutkitaan, mitä kysytään, mitä ei kysytä sekä miten kerätty aineisto analysoidaan ja tulkitaan. Opinnäytetyön luotettavuuteen pyrittiin opinnäytetyön tarkoituksenmukaisella tietoperustalla, johon nojautuen muodostui kyselylomakkeen kysymykset. Vastaukset analysoitiin vertailemalla eri lähteistä saatua tietoa kyselylomakkeesta saatuihin tuloksiin. Samasta aineistosta voidaan kuitenkin tehdä monia tulkintoja. Opinnäytetyön luotettavuutta lisäsi se, että opinnäytetyön tekijöitä on kaksi. Kahden opinnäytetyön tekijän sama johtopäätös lisää tutkimuksen luotettavuutta, jolloin kyseessä on tulkinnan ristiriidattomuus eli sisäinen validiteetti. (Kananen 2017, 176-177, 179.)

Simanainen, toinen opinnäytetyön tekijöistä, toimii Kilpiäisten päiväkodissa tehden varhaiskasvatuksen opettajan sijaisuutta. Luotettavuuden näkökulmasta katsoen Simanainen on toimeksiantajaan sellaisessa suhteessa, joka saattaa vaarantaa hänen puolueettomuutensa. Tämän vuoksi Simanainen ei osallistunut kyselyyn yhtenä vastaajana ja kyselyt purettiin myös työnjaolla, jossa Simanainen purki hoitajien antamat vastaukset ja Rautavuo

opettajien vastaukset. Läpi koko opinnäytetyön pyrittiin tarkastelemaan Kilpiäisten päiväkodin tarjoamaa iltahoitoa mahdollisimman puolueettomasti, mutta samalla avoimin mielin pyrkien tuomaan mahdollisia kehittämiskohtia näkyviksi.

6 OPINNÄYTETYÖN TULOKSET

6.1 Hoitajien vastaukset

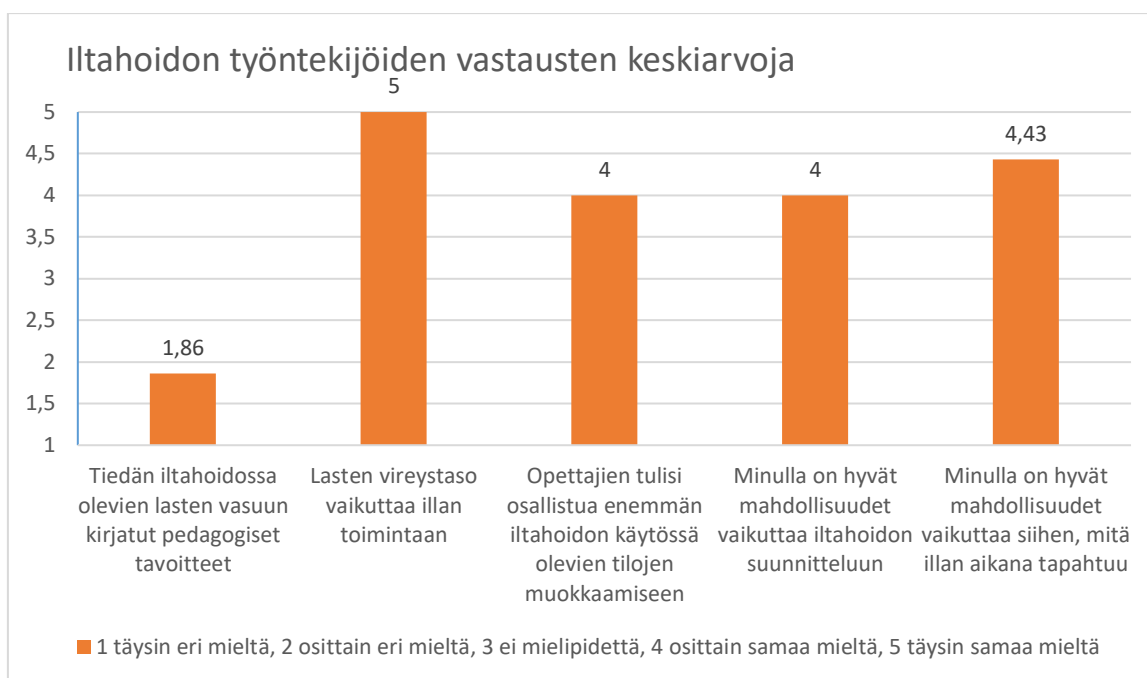
Hoitajilta pyydettiin ajatuksia ja ideoita iltahoidon kehittämiseksi. Viisi vastausta seitsemästä käsitteli päiväkodin fyysisiä puitteita; iltahoidolle toivottiin omia, toimivampia tiloja sekä kodinomaisuutta. Myös strukturoidussa kyselyssä väittämään *Opettajien tulisi osallistua entistä enemmän iltahoidon käytössä olevien tilojen muokkaamiseen* hoitajista kuusi vastaajaa seitsemästä oli väittämän kanssa osittain tai täysin samaa mieltä, kun yhdellä hoitajalla ei ollut mielipidettä asiasta, mikä kertoo päiväkodin fyysisten tilojen muutostarpeesta (KUVIO 1). Päiväkodin fyysisten tilojen puutteita eri-ikäisten lasten näkökulmasta kuvasi eräs hoitaja seuraavasti:

Mihin niiden kanssa menee kun eskari kyllästyy pienillä ja isoilla pienelle ei ole mitään puuhaa...

Yksimielisiä hoitajat olivat väittämässä *Lasten vireystaso vaikuttaa illan toimintaan*, johon kaikki hoitajat vastasivat olemalla täysin samaa mieltä (KUVIO 1). Samanlaisia kommentteja tulisi myös esiin opettajien avointen kysymysten vastauksissa. Tämä tulos on siis otettava huomioon myös iltahoidon pedagogiikan kehittämisessä, sillä lapsilla on takanaan eri mittaiset päivät iltahoidon alkaessa.

Yksi hoitaja toivoi lapsista tiedottamista ryhmien välillä olevan enemmän. Tiedonkulkuun liittyvät pulmat tulivat esiin myös strukturoidussa kyselyssä, jossa väittämään *Tiedän iltahoidossa olevien lasten vasuun kirjatut pedagogiset tavoitteet*, kuusi vastaajaa seitsemästä oli täysin tai osittain eri mieltä ja yksi vastaaja täysin samaa mieltä (KUVIO 1). Voidaankin olettaa, että Lasten varhaiskasvatussuunnitelmaan tutustuminen jää yksin hoitajan oman aktiivisuuden varaan.

Kuviossa 1. analysoitiin hoitajien vastauksia strukturoituihin väittämiin laskemalla vastausten keskiarvoja. Kuvioista tulee selkeästi esille se, miten hoitajat kokevat lasten vireystilan vaikuttavan illan toimintaan. Hoitajien vastausten keskiarvo tässä oli 5. Myös vastausten keskiarvot koskien iltahoidon suunnittelua ja toteutusta olivat korkeita. Keskiarvon perusteella selkeästi eniten eri mieltä oltiin väittämän *Tiedän iltahoidossa olevien lasten vasuun kirjatut pedagogiset tavoitteet*.

KUVIO 1. Iltahoidon työntekijöiden vastausten keskiarvoja

Kolme vastaajaa seitsemästä toivoi, että iltahoidon käyttöaste kasvaisi, jotta myös aikuisia olisi paikalla enemmän. Eräs hoitaja oli avoimessa kysymyksessä kirjoittanut näin:

Tarpeeksi iso yksikkö että iltalapsia "tarpeeksi". Ei tarvitsisi työskennellä yksin eikä lasten hoitoaikojen peruuttaminen vaikuttaisi työvuoroosi niin paljon.

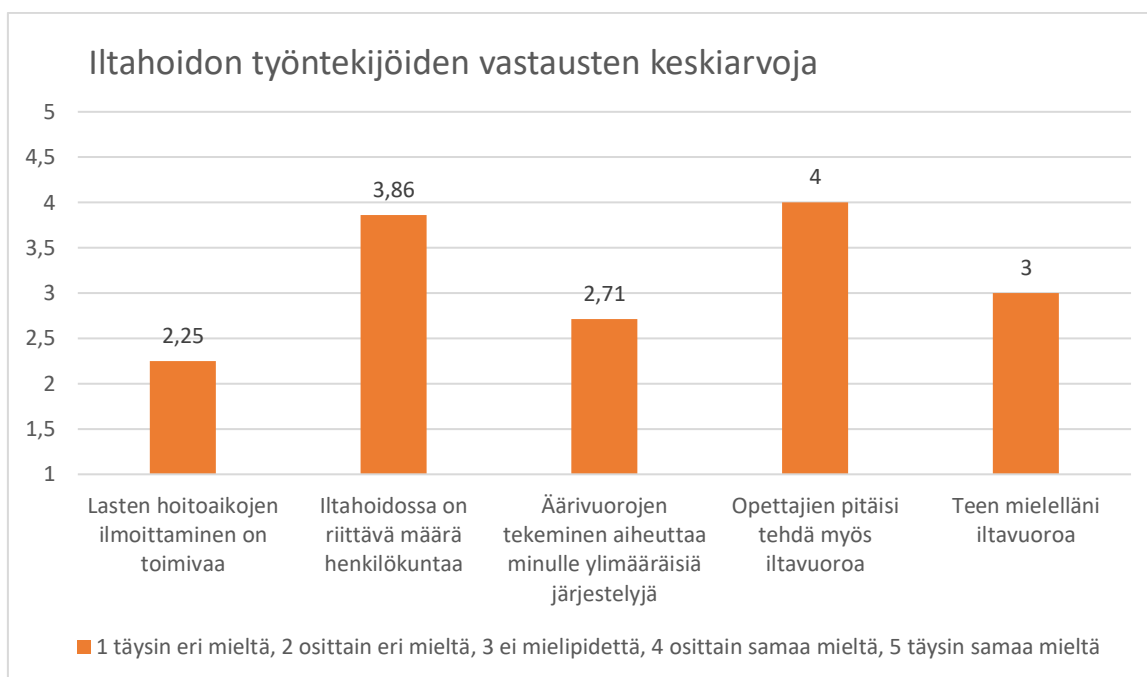
Yksi vastaaja toivoi tällöin myös opettajan osallistuvan iltahoitoon esimerkiksi kello 18 asti. Kaksi vastaajaa seitsemästä käsitteli iltahoidon käytäntöä, jossa osa lapsista laitetaan illalla nukkumaan ja osa jää odottamaan hakijaa hereillä. Yksi hoitaja toivoi tähän ratkaisuksi sitä, että kaksi aikuista olisi töissä siihen asti, kun osa lapsista on hereillä ja osa nukkuu. Toinen hoitaja toivoi, että kaikki lapset menisivät lepäämään kello 20.30 jälkeen, perustellen sitä sillä, että lapset ovat illalla väsyneitä. Strukturoitu väittämä *Iltahoidossa on riittävä määrä henkilökuntaa*, kuitenkin osoitti, että hoitajat ovat pääosin tyytyväisiä henkilöstömitoitukseen, sillä kuusi vastaajaa seitsemästä oli väittämän kanssa osittain tai täysin samaa mieltä, yhden vastaajan ollessa osittain eri mieltä (KUVIO 2).

Väittämään *Opettajien pitäisi tehdä myös iltavuoroa* kuusi hoitajaa seitsemästä olivat täysin tai osittain samaa mieltä, yhden hoitajan ollessa täysin eri mieltä. Esitimme hoitajille myös väittämän *Äärivuorojen tekeminen aiheuttaa minulle ylimääräisiä järjestelyjä koskien esimerkiksi työmatkaa tai lastenhoitoa*, johon neljä hoitajaa seitsemästä vastasi olevansa täysin tai osittain eri mieltä ja kolme hoitajaa seitsemästä oli täysin tai osittain samaa mieltä. Tämä voisi selittää samansuuntaista hajontaa väittämässä *Teen mielelläni iltavuoroa*, johon neljä hoitajaa seitsemästä vastasi olevansa osittain tai täysin eri mieltä ja kolme

hoitajaa seitsemästä täysin tai osittain samaa mieltä. (KUVIO 2.) Perusteluihin oli kirjattu, että vuorotyön koettiin olevan raskaampaa kuin päivätyön, koska työvuorot vaihtelevat usein, työ ei ole säännöllistä ja aiheuttaa väsymystä. Positiivisina asioina koettiin vuorotyön tuoma vaihtelevuus työhön, joka tuli esiin kolmessa vastauksessa seitsemästä sekä yksilöllisemmän hoidon mahdollisuus kahdessa vastauksessa seitsemästä.

Yksi hoitaja toivoi, että lasten hoitoaikamuutokset ilmoitettaisiin tarpeeksi ajoissa ja että hoitoaikojen ilmoittaminen saataisiin helpommaksi. Strukturoidussa kyselyssä väittämään *Lasten hoitoaikojen ilmoittaminen on toimivaa*, viisi vastaajaa seitsemästä oli osittain tai täysin eri mieltä ja kaksi vastaajaa osittain samaa mieltä (KUVIO 2). Tähän tilanteeseen on toivottavasti tulossa helpotusta 2.5.2019 alkaen, kun hoitajien ja varhaiskasvatuspalvelujen käyttöön otettiin uusi yhteydenpitoväline Tieto Edu. (Lahden kaupunki 2019d.)

Kuviossa 2. analysoitiin lisää hoitajien vastauksia strukturoituihin väittämiin laskemalla vastausten keskiarvoja. Kuvioista voidaan päätellä, että hoitajat ovat eri mieltä väittämän *Lasten hoitoaikojen ilmoittaminen on toimivaa* kanssa. Hoitajat olivat keskiarvojen perusteella osittain samaa mieltä siinä, että myös opettajien pitäisi tehdä iltavuoroa sekä siinä, että iltahoidossa on riittävä määrä henkilökuntaa.

KUVIO 2. Iltahoidon työntekijöiden vastausten keskiarvoja

Pyysimme iltahoidossa työskenteleviä hoitajia kertomaan iltahoidon hyvistä ja huonoista puolista. Viisi hoitajaa seitsemästä piti iltahoidon parhaina puolina mahdollisuutta lapsen

yksilölliseen kohtaamiseen. Kolmessa vastauksessa seitsemästä positiivisena asiana pidettiin sitä, että illalla toiminta on vapaampaa ja rennompaa. Eräs vastaaja kirjoitti iltahoidon hyvistä puolista näin:

Lasten yksilöllinen huomioiminen on helpompaa pienessä ryhmässä. Kaikki tekeminen on rennompaa ja "vapaampaa".

Kolme vastausta seitsemästä käsitteli työn vaihtelevuutta, illat ovat erilaisia ja saa tutustua eri ryhmien lapsiin. Yksi hoitaja piti iltahoidossa hyvänä asiana sitä, että iltaisin on rauhallisempaa. Neljä vastaajaa seitsemästä kokivat, että lasten epätasainen ikäjakauma lisää työn kuormittavuutta. Kolme vastaajaa seitsemästä piti päiväkodin tiloja haasteellisena iltahoidon tarpeisiin nähden. Tilojen haasteellisuutta pohdittiin muun muassa turvallisuuden näkökulmasta näin:

Tilat haasteellisia, monet huoneet ovien ja käytävien takana - valvonta hankalaa.

Kolme vastaajaa seitsemästä piti ongelmallisena sitä, että jotkut lapset ovat harvoin iltahoidossa eikä hoitaja koe tuntevansa lasta tarpeeksi hyvin, yksi vastaaja viittasi tässä myös haasteellisesti käyttäytyviin, levottomiin lapsiin sekä yksi lasten erilaisiin vireystasoihin. Neljä vastaajaa seitsemästä mainitsi riskiksi iltaisin yksin työskentelyn ja valvonnan haasteet, erityisen haavoittuvana mainitsi kaksi vastaajaa seitsemästä tilanteet, kun on yksin työvuorossa ja pitää laittaa osa lapsista nukkumaan, mutta osa jää odottamaan hakijaa. Yksi hoitaja mainitsi työvuorojen jatkuvan muuttumisen työn haasteena. Vastauksessa ei tuotu esille, johtuuko työvuorojen muuttuminen lasten hoitoaikojen muuttumisesta vai työntekijöiden poissaoloista. Esimerkiksi pitkän illan (PI) työntekijän sairastuessa, lyhyen illan (LI) työntekijän työvuoro muuttuu pääsääntöisesti pitkäksi illaksi ja lyhyen illan (LI) työntekijän sairastuessa päivävuoro voi muuttua iltavuoroksi (Tiihonen 2019a).

6.2 Opettajien vastaukset

Opettajien kyselylomakkeessa oli osittain samoja kysymyksiä, kuin hoitajien. Näkökulmana olivat lähinnä heidän mielikuvansa iltahoidosta, koska opettajat eivät tee iltavuoroja. Yhteisten kysymysten vastauksia avataan luvussa 6.3. Opettajien vastaukset oman ryhmänsä iltahoitoa tarvitsevien lasten huomioimisessa jakaantuivat. Puolet vastanneista opettajista olivat täysin eri mieltä väittämässä: *Huomioin pedagogisen toiminnan suunnittelussa myös ryhmäni iltahoitoa tarvitsevat lapset.* Toiset puolet vastasivat olevansa joko osittain tai täysin samaa mieltä. Väittämän *Hoitajien muuttuvat työvuorot hankaloittavat työni suunnittelua opettajana* kanssa, puolet opettajista olivat osittain samaa mieltä ja toinen puoli osittain eri mieltä.

Opettajille suunnatussa strukturoidussa kyselyssä lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan viitattiin kahdessa väittämässä; *Varmistan, että lapsen vasuun kirjatut pedagogiset tavoitteet toteutuvat myös iltahoidossa*, johon kolme opettajaa neljästä vastasi olevansa täysin eri mieltä tai osittain eri mieltä, yksi osittain samaa mieltä ja väittämään *Otan vasukeskustelussa huoltajien kanssa puheeksi lapsen iltahoidon tarpeet* kaksi opettajaa neljästä oli täysin samaa mieltä, yksi opettaja osittain eri mieltä, ja yhdellä opettajalla ei ollut mielipidettä asiasta.

Opettajat tiedostavat ympäristön merkityksen pedagogisen toiminnan toteutumiseen, sillä väittämään *Pedagogiikka on myös toimintaympäristön muokkaamista*, kaikki opettajat olivat täysin samaa mieltä. Tarve iltahoidon käytössä olevien tilojen muokkaamiseen vastamaan paremmin iltahoidon tarpeita tuli esille myös väittämässä *Päiväkodin yhteiset tilat kannustavat lasta monipuoliseen ja omaehtoiseen toimintaan*, kolme opettajaa neljästä oli osittain eri mieltä ja yksi opettaja osittain samaa mieltä.

Opettajille esitettyyn väittämään *Olisin valmis tekemään myös iltavuoroja*, kolme opettajaa neljästä vastasi olevansa täysin eri mieltä ja yksi vastaaja kertoi olevansa osittain samaa mieltä, perustellen vastauksensa sillä, että myös iltahoito tarvitsee pedagogista osaamista. Toisaalta hän kirjoitti vastaukseensa myös, että opettajan on perusteltua olla päivisin paikalla, koska silloin on eniten lapsia. Kaksi vastaajaa ei perustele vastaustaan, yksi opettaja perustelee vastauksensa perhetilanteella sekä sillä, että opettajan läsnäolo on päivisin tarpeellisempaa.

Varhaiskasvatuksen opettajilta pyydettiin ajatuksia ja ideoita iltahoidon pedagogiikan kehittämiseksi. Jokaisessa vastauksessa nostettiin pedagogiikan kehittämisen kannalta tärkeäksi, että opettajat osallistuisivat vuorohoidon palavereihin (kahdessa vastauksessa neljästä) tai että opettajat ja hoitajat saisivat yhteistä suunnittelu-aikaa iltahoitoa koskien (samoin kahdessa vastauksessa neljästä), sillä ennen kuin opettajat voivat lähteä kehittämään iltahoidon pedagogiikkaa, ovat iltahoidon tarpeet tuotava esiin ja yhteiseen pohdintaan.

Koritehtävät ja päiväkodissa jo olemassa olevien materiaalien hyödyntäminen iltahoidossa nousi esiin kahdessa opettajien vastauksessa neljästä. Näistä teemoista on puhuttu myös opettajien palaverissa ja Tiihosen ehdotuksesta jokainen Kilpiäisten päiväkodin varhaiskasvatuksen opettaja on valmistanut yhden koritehtävän iltahoidon käyttöön. Koritehtävät ovat eritasoisia niin, että mielekästä tekemistä koritehtävien parissa löytyisi eri-ikäisille lapsille. Yksi vastanneista opettajista ehdotti iltoihin teemakuukausia, jolloin keskitytään johonkin osa-alueeseen lasten ikäjakauma huomioiden ja yksi opettaja nosti esiin tilojen kehittämisen ja muokkaamisen lasta innostavaksi.

Varhaiskasvatuksen opettajalla on pedagoginen vastuu lapsiryhmän toiminnan suunnittelusta, toiminnan suunnitelmallisuuden ja tavoitteellisuuden toteutumisesta sekä toiminnan arvioinnista ja kehittämisestä (OPH 2019b, 18). Kysyimme Kilpiäisten päiväkodin varhaiskasvatuksen opettajilta, mitä ajatuksia edellinen lause heissä herättää, kun he miettivät päiväkodin tarjoamaa iltahoitoa? Eräs opettaja vastasi näin:

Opettaja pitää langat käsissä, ja on vastuussa sekä päivähoidon että iltahoidon puolesta langasta.

Jokaisessa vastauksessa opettajat toivat ilmi, että vuoropuhelua opettajien ja iltahoitajien kanssa tulisi olla enemmän arvojen ja pedagogiikan tiedostamiseksi ja kehittämiseksi. Eräs opettaja toi avoimessa kysymyksessä esiin sen, että varhaiskasvatuksen pedagogiikan toteutuminen on yhtä tärkeää niin päivällä, kuin illallakin:

Iltahoidossa on mahdollista ja tarvekin toteuttaa (erilaista, mutta) yhtä arvokasta ja mietittyä hoitoa ja kasvatusta.

Iltahoidon pedagogiikan kehittämisen haasteiksi todettiin opettajien päivävuorot (yksi vastaus), mitkä asettavat selkeän haasteen iltahoidon pedagogiikan toteutumiseen, kun ei ole itse läsnä. Yksi opettajista toi esille, että syksystä 2018 on Kilpiäisten päiväkodissa tuotu käytäntöön muutos, että vuorolapsia on joka ryhmässä (kun ennen on ollut vain kaksi vuororyhmää) ja ehkä siksi päiväryhmien opettajien ajatusmuutos ei ole vielä ehtinyt ajan tasalle. Myös kaksi muuta opettajaa neljästä totesivat iltahoidon jääneen vähemmälle huomiolle. Opettajat toivoivat mielellään myös opettajien ja hoitajien yhteistä suunnittelu-aikaa koskien iltahoitoa, minkä ei kuitenkaan tulisi olla pois opettajan viikoittaisista suunnitteluajoista.

Päiväkodissa yleisesti on ajatuksena, että iltahoito on ”kodinomaista”, koska lapsilla on pitkät päivät ja illoissa ollaan jo väsyneitä. Kaksi opettajaa myös nostivat esille lasten erilaiset tarpeet ja vireystilan; jos lapset osallistuvat jo päivisin ohjattuun toimintaan, ilta voisi olla rauhoitettu lasten omavalintaiselle ohjelmalle. Eräs opettaja kiteytti iltahoidon tarkoituksen näin:

On kyse isosta asiasta: pienen lapsen paikka olisi iltahoidon aikaan luonnollista olla kotiympäristössä. Jos tämä ei ole mahdollista on tehtävä kaikki voitava, jotta lapsen olisi hyvä olla iltahoidossa.

6.3 Yhteiset kysymykset

Väittämään *Minulla on mahdollisuus vaikuttaa iltahoidon aikana toteutettuun toimintaan*, kolme neljästä opettajasta oli osittain samaa mieltä ja yksi osittain eri mieltä. *Minulla on*

hyvät mahdollisuudet vaikuttaa iltahoidon suunnitteluun, kuusi hoitajaa seitsemästä oli väittämän kanssa osittain tai täysin samaa mieltä ja yksi hoitaja osittain eri mieltä. Väittämään *Minulla on hyvät mahdollisuudet vaikuttaa siihen, mitä illan aikana tapahtuu* kaikki seitsemän hoitajaa, olivat osittain tai täysin samaa mieltä (KUVIO 3). Sekä opettajat että hoitajat kokevat siis voivansa vaikuttaa iltahoidon aikana tapahtuvaan toimintaan. Hoitajat kokevat myös voivansa vaikuttaa iltahoidon suunnitteluun.

Väittämän *Iltahoidossa on enemmän mahdollisuuksia lasten tarpeista lähtevälle toiminnalle kuin päivähoitossa*, opettajista kolme neljästä vastasi olevansa osittain tai täysin samaa mieltä, yhden opettajan ollessa osittain eri mieltä ja hoitajista kuusi seitsemästä osittain tai täysin samaa mieltä, yhden hoitajan ollessa osittain eri mieltä. (KUVIO 3.) Tämän väittämän osalta voidaan siis todeta opettajien mielikuvien vastaavan hoitajien kokemuksia iltahoidon mahdollisuuksista verrattuna päivään.

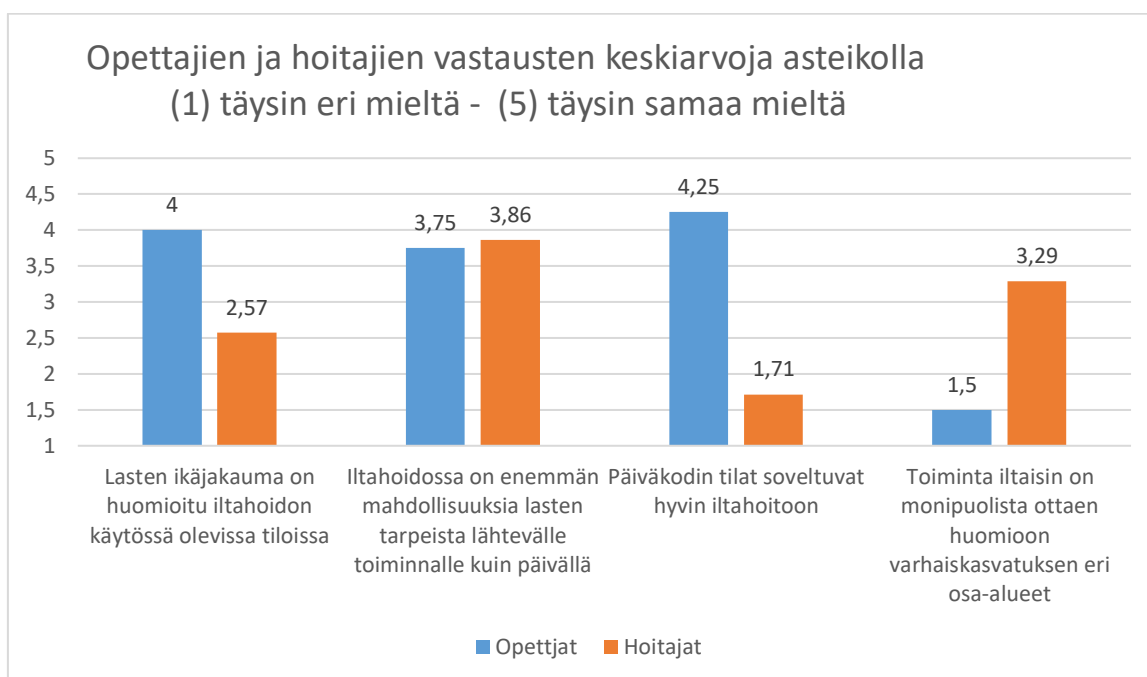
Väittämään *Toiminta iltaisin on monipuolista ottaen huomioon varhaiskasvatuksen eri osa-alueet*, kaikki neljä opettajaa olivat täysin tai osittain eri mieltä. Hoitajien vastauksissa oli hajontaa eli kolme hoitajaa seitsemästä oli osittain eri mieltä ja neljä hoitajaa seitsemästä oli osittain tai täysin samaa mieltä (KUVIO 3). Opettajien mielikuvan mukaan toiminta iltaisin ei siis ole monipuolista tai vasun eri osa-alueet huomioon ottavaa, kun taas hoitajien vastauksissa oli selvää hajontaa väittämän kanssa eli hoitajista hieman yli puolet kokivat asian päinvastoin.

Kyselymme strukturoidussa osiossa oli mielenkiintoista se, että väittämään *Päiväkodin tilat soveltuvat hyvin iltahoitoon* opettajista kaikki neljä olivat osittain tai täysin samaa mieltä, kun taas kaikki seitsemän hoitajaa olivat täysin tai osittain eri mieltä. (KUVIO 3.) Voidaan näin ollen olettaa, että opettajien mielikuvat iltahoidon tarpeista poikkeavat hoitajien käytännön kokemuksesta. Tämän voidaan olettaa olevan haaste myös laadukkaana pedagogiikan toteutumiselle illoissa ja tarvetta yhteiseen vuoropuheluun on.

Toinen päiväkodin tiloihin liittyvä strukturoitu väittäjä oli: *Lasten ikäjakauma on huomioitu iltahoidon käytössä olevissa tiloissa*. Opettajista kolme neljästä oli osittain samaa mieltä tai täysin samaa mieltä ja yksi opettaja osittain eri mieltä. Hoitajien vastauksissa oli hajontaa niin, että neljä hoitajaa seitsemästä oli täysin tai osittain eri mieltä ja kolme hoitajaa seitsemästä osittain tai täysin samaa mieltä. (KUVIO 3.) Opettajien mielikuvan ja hoitajien ”todellisuuden” mukaan suurin osa oli sitä mieltä, että lasten ikäjakauma on osittain tai täysin huomioitu iltahoidon käytössä olevissa tiloissa. Toisaalta taas yli puolet vastanneista hoitajista koki asian olevan päinvastoin. Eroavaisuudet vastauksissa saattavat johtua kasvattajien erilaisista painotuksista, kun mietitään tilojen soveltuvuutta. Toiset hoitajat

painottavat turvallisuutta tärkeimpänä asiana, toiset taas kodinomaisuutta tai eri ikäisille soveltuvien lelujen ja välineiden saatavuutta.

Kuviossa 3 tuodaan esiin sitä, miten opettajien ja hoitajien vastaukset erosivat toisistaan käytettäessä vastausten keskiarvoja. Eniten eroja keskiarvoissa tuli väittämässä *Päiväkodin tilat soveltuvat hyvin iltahoitoon*. Myös väittämän, *Toiminta iltaisin on monipuolista ottaen huomioon varhaiskasvatuksen eri osa-alueet*, erot keskiarvossa olivat selkeät. Samoilla linjoilla vastaajat olivat väittämässä, *Iltaohoidossa on enemmän mahdollisuuksia lasten tarpeista lähtevälle toiminnalle kuin päivällä*.

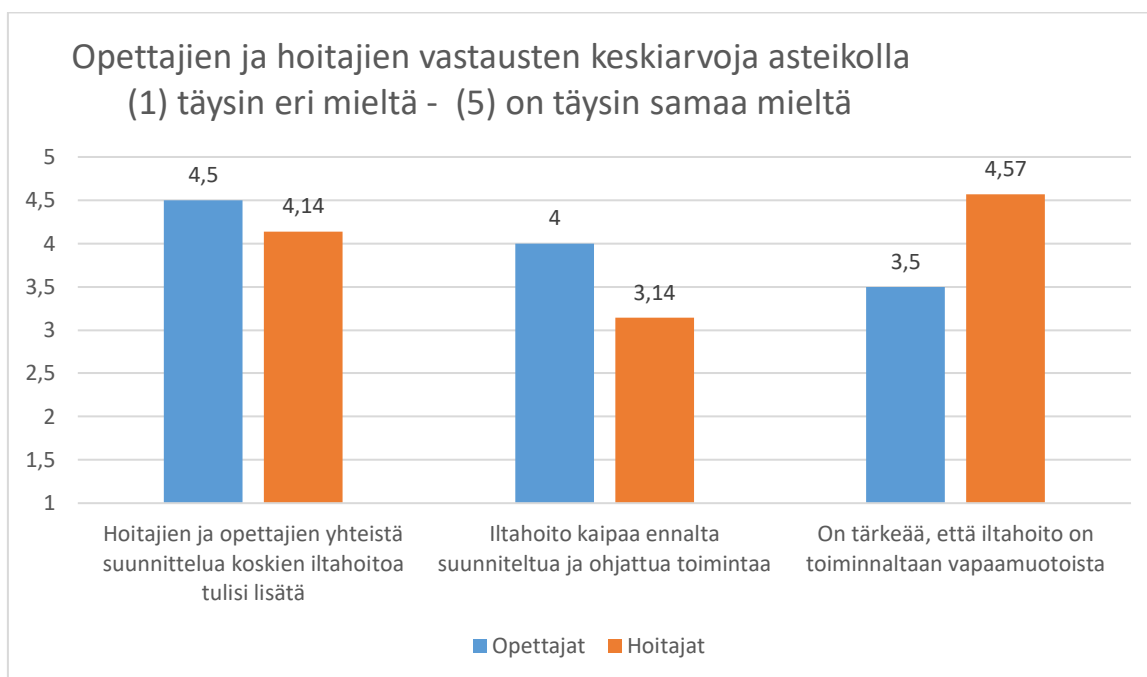
KUVIO 3. Opettajien ja hoitajien vastausten keskiarvoja

Opettajat pitivät kuitenkin iltahoidon suunnittelua tärkeänä, sillä väittämään *Iltahoito kaippaa ennalta suunniteltua ja ohjattua toimintaa* kaikki opettajat vastasivat olevansa osittain tai täysin samaa mieltä. Yksi vastaaja oli kuitenkin ympyröinyt kaksi vaihtoehtoa (osittain samaa mieltä ja osittain eri mieltä) perustellen sitä sillä, että lapset ovat iltaisin jo väsyneitä ja henkilökuntaa on paikalla vähän. Hoitajien vastauksissa oli tämän väittämän kohdalla selkeää hajontaa eli kolme vastaajaa seitsemästä oli osittain eri mieltä ja neljä vastaajaa seitsemästä osittain samaa mieltä. Lopputulemana kaikki opettajat sekä yli puolet hoitajista olivat osittain tai täysin samaa mieltä siitä, että iltahoito kaippaa ennalta suunniteltua ja ohjattua toimintaa. Vastausten perusteella näyttäisi olevan sekä opettajien että hoitajien, mutta myös hoitajien kesken erilaisia näkemyksiä siitä, kaipaako iltahoito ennalta suunniteltua ja ohjattua toimintaa. Toisaalta väittämään *On tärkeää, että iltahoito on toiminnaltaan vapaamuotoista*, kolme opettajaa neljästä oli osittain samaa mieltä ja yksi

opettaja osittain eri mieltä, kun taas hoitajat olivat yksimielisiä eli kaikki seitsemän hoitajaa olivat osittain tai täysin samaa mieltä. (KUVIO 4.)

Yhteinen suunnittelu nousi myös opinnäytetyömme strukturoidussa kysymysosiossa yksimielisyyden osalta voimakkaimmin esiin. Vaihtoehtoon *Hoitajien ja opettajien yhteistä suunnittelua koskien iltahoitoa tulisi lisätä*, oli opettajista kaikki neljä osittain tai täysin samaa mieltä sekä hoitajista kuusi seitsemästä osittain tai täysin samaa mieltä, kun yhdellä hoitajalla ei ollut mielipidettä asiasta. (KUVIO 4)

Kuviossa 4 kuvataan lisää opettajien ja hoitajien yhteisten kysymysten vastausten keskiarvoja. Kuvioista huomataan, ettei suuria eroja keskiarvoissa ole. Hoitajat toivoivat iltahoidon olevan toiminnaltaan vapaamuotoista enemmän, kuin opettajat. Opettajat sen sijaan ovat enemmän samaa mieltä väittämän, *Iltahoito kaipaa ennalta suunniteltua ja ohjattua toimintaa*, kuin hoitajat.

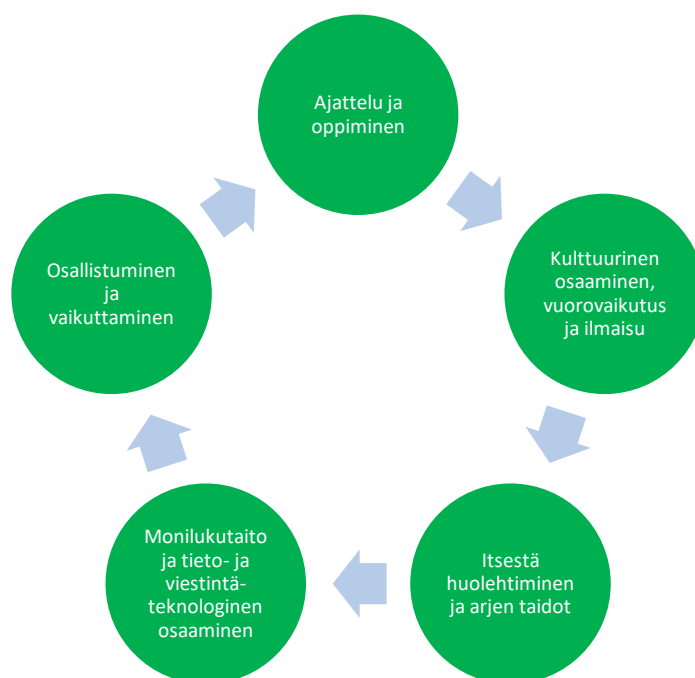
KUVIO 4. Opettajien ja hoitajien vastausten keskiarvoja

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyön tutkimusongelma oli Kilpiäisten päiväkodin tarjoaman iltahoidon pedagogiikan kehittäminen ja tutkimuskysymys: Miten iltahoidon pedagogiikkaa voidaan kehittää? Metakysymykset olivat: 1) Eroavatko varhaiskasvatuksen opettajien ja iltahoitoa tekevien hoitajien käsitykset iltahoidon luonteesta? 2) Mitä iltahoidon erityispiirteitä tulee ottaa huomioon iltahoidon pedagogiikkaa kehitettäessä? 3) Miten varhaiskasvatuksen opettajille kuuluvaa pedagogista vastuuta voi siirtää iltahoitoon, kun opettajat eivät työskentele iltahoidossa?

Kyselyn vastausten perusteella tuli esille se, että opettajien mielikuvat iltahoidosta ja iltahoitoa tekevien hoitajien vastaukset erosivat toisistaan. Eroja vastauksissa syntyi väittämissä, kaipaako iltahoito ennalta suunniteltua ja ohjattua toimintaa, onko toiminta iltaisin monipuolista, onko lasten ikäjakauma huomioitu käytössä olevissa tiloissa sekä soveltuvatko päiväkodin tilat iltahoitoon. Erilaiset näkemykset iltahoidon pedagogiikan luonteesta luovat haasteita sen kehittymiselle. Toisaalta sekä opettajat että hoitajat kokivat, että heillä on mahdollisuuksia vaikuttaa iltahoidon aikana tapahtuvaan toimintaan, mikä lisää mahdollisuuksia pedagogiikan kehittämiseksi. Sekä opettajat että hoitajat kokevat myös tarvitsevansa yhteistä suunnittelu-aikaa koskien iltahoitoa. Tällä hetkellä opettajat ja iltahoitoa tekevät hoitajat eivät kokoonnu yhteen ollenkaan.

Kysely paljasti, että opettajien mielikuvan mukaan toiminta iltaisin ei ole monipuolista, kun taas hoitajien vastauksissa oli selvää hajontaa väittämän kanssa eli hoitajista hieman yli puolet kokivat asian päinvastoin. Jotta vastauksen hajontaa voisi analysoida tarkemmin, tulisi alla kuvatut (KUVIO 5) Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden määrittämät oppimisen osa-alueet avata tarkemmin. Kyselylomakkeessa ei kysytty erikseen näistä osa-alueista. Opinnäytetyöhön liittyvien kyselyjen sekä havainnoinnin pohjalta, voidaan kuitenkin todeta, että edellytykset monipuoliselle toiminnalle iltahoidossa ovat olemassa.

KUVIO 5. Oppimisen osa-alueet. (OPH 2019b, 40.)

Iltahoidon erityispiirteitä ajatellen lapsen aseman ja edun pohtiminen on tärkeää. Myös yksi opettaja nosti esille lapsen aseman iltahoidossa. Lapsen etua tuotiin esille myös tietoperustassa. Alle kolmevuotiaat sekä erityistä tukea tarvitsevat lapset ovat erityisen haavoittuvia jatkuville muutoksille ja kehityksensä kannalta hyötyisivät pysyvistä ja muuttumattomista aikuiskontakteista. Erityistä tukea tarvitseva lapsi saattaa käyttäytyä entistä haasteellisemmin iltahoidossa, jos hän ei esimerkiksi tunne kunnolla ryhmän muita lapsia tai aikuisia. Myös vapaat leikit saattavat olla ongelmallisia, sillä leikin keksiminen ja muiden kanssa leikkiminen voi olla vaikeampaa heterogeenisessä ryhmässä. (Alijoki & Pihlaja 2017, 270-273.) Pienissä kunnissa vuoroahoito järjestetään usein perhepäivähoidon avulla. Näin lapsille kyetään järjestämään pysyvä kiintymyssuhde ja kodinomainen ympäristö, takaamaan lapsen täysipainoista kasvua ja kehitystä. Päiväkodissa vuorolasten ollessa sijoitettuina hajautettuina päiväryhmiin, eikä erilliseen vuororyhmään, luovat päivälapset ryhmään struktuuria. Tästä hyötyy Tiuhosen mukaan myös vuorolapsi, sillä vaihtuvuutta kaverisuhteissa ei ole niin paljon, kuin vuororyhmässä, jossa kaikki lapset ovat hoidossa epätyypillisinä aikoina. (Tiuhonen 2019d.)

Iltahoidossa on keskitetysti eri-ikäisiä lapsia, jotka lähtevät kotiin epäsäännöllisesti illan aikana. Tämä pitäisi huomioida erityispiirteinä iltahoidon pedagogiikassa. Toiset kasvattajat sietävät toiminnan pirstaleisuutta paremmin, kuin toiset. Ryhmän heterogeenisyys voidaan nähdä myös mahdollisuutena ja rikkautena; lapset oppivat huomioimaan eri-ikäisiä ja erilaisia lapsia sekä voivat oppia antamaan vertaistukea toisilleen. Vuorohoidossa olevat lapset leikkivät yli ryhmärajojen. Toisaalta taas lapsella saattaa olla vaikeuksia liittyä leikkiin

tai löytää mieleistä tekemistä. Tällöin kasvattajan rooli on tukea lasta, mikä vaatii paljon pedagogisia taitoja. Mahdollisuus lapsen yksilölliseen huomioimiseen on iltahoidon vahvuus. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman pedagogisten tavoitteiden tietäminen ja tunteminen onkin ensiarvoisen tärkeää. (Peltoperä & Hintikka 2016, 155-156.)

Lapsien vaihtuvat vireystilat tekevät illoista mahdollisesti myös hieman ennalta-arvaamatomia, joten mitään tarkkaan mietittyjä suunnitelmia pedagogisen toiminnan suhteen ei voida tehdä. Lapsen yksilöllisten tarpeiden huomioiminen, kuten vireystila ja rytmi, on vuoro- ja iltahoidossa pedagogista toimintaa pitkälti määrittävä tekijä. Muun muassa OHOI-hankkeen yhteydessä eräässä vuorohoitoyksikössä otettiin käyttöön toiset päiväunet niille lapsille, jotka tulevat päiväkotiin vasta päivällä ja lähtevät myöhään illalla. Päiväkodin arkirytmiiä tulee osata muokata lasten tarpeiden mukaisesti, mikä antaa myös pedagogiikalle uusia ulottuvuuksia. (Peltoperä & Hintikka 2016, 159-160.) Lapsen vireystilan huomioiminen illan toiminnassa on myös hoitajien ammattitaidon esiintuomista, sillä heidän pitää tehdä ratkaisut siitä, mitä illan aikana voidaan ylipäätään toteuttaa.

Suurin osa kyselyn vastaajista toivoi iltojen säilyvän vapaamuotoisina. Toisaalta opettajat kaipaivat iltoihin ennalta suunniteltua ja ohjattua toimintaa. Tämän väittämän vastaukset ovat hieman ristiriitaisia edellisen väittämän kanssa. Jotta iltahoidon pedagogiikkaa voidaan kehittää, tulisi sekä opettajilla että hoitajilla olla yhteinen näkemys siitä, mitä pedagoginen toiminta illoissa voisi olla.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmassa luodaan henkilökohtaisia tavoitteita kasvattajille lapsen kasvun ja kehityksen tueksi. Se, ettei iltahoidossa välttämättä tiedetä paikalla olevien lasten varhaiskasvatussuunnitelman tavoitteita tai osa opettajista ei ota iltahoitoa puheeksi huoltajien kanssa käytävässä vasukeskustelussa, voi olla este laadukkaaseen varhaiskasvatuksen toteutumiseen iltaisina. Asiaa voidaan kehittää paremmalla tiedonkululla, mutta myös työntekijöiden omalla henkilökohtaisella aktiivisuudella. Tiedonkulun varmistaminen iltahoitoa tarjoavissa yksiköissä on huomattavasti haastavampaa, kuin vain päiväaikaan auki olevissa päiväkodeissa, joten erilaisten tiedonkulun muotojen, kuten WhatsApp- viestien sekä palaverimuistioiden, lukemisen merkitys korostuu. (Tiihonen 2019d.)

Varhaiskasvatuksen opettajilla on pedagoginen vastuu, mutta varhaiskasvatus on vahvasti tiimityöskentelyä. Iltahoidon pedagogiikan kehittämisen kannalta ensiarvoisen tärkeää on löytää keinoja, millä yhteistä suunnitteluaikaa voidaan järjestää muuttuvista työvuoroista huolimatta. Tulevaisuudessa myös opettajien työskentely iltaisina olisi perusteltua. Työvuorolista suunnitellaan lasten hoitoaikojen mukaan. Jos iltahoidossa on lapsi, joka tarvitsee varhaiskasvatuksen opettajan tukea, opettajan työvuoro voitaisiin suunnitella lapsen tarpeiden mukaan.

Opinnäytetyö toi esille, että kaikki kasvattajat pitivät yhteistä suunnittelua tärkeänä. Lähes kaikki vastaajat eli kymmenen vastaajaa yhdestätoista toivoivat lisää yhteistä suunnittelu-aikaa opettajien ja hoitajien välillä iltahoidon pedagogiikan kehittämiseen. Tämä kertoo siitä, että vastaajien ammattietiikka on korkea, jokainen työntekijä haluaa tehdä työnsä hyvin ja pedagogiikkaa kehittäen. Yhteisen suunnittelun pohjalta iltahoidon pedagogista toimintaa voidaan kehittää, vaikka varhaiskasvatuksen opettaja ei olisikaan illoissa fyysisesti läsnä.

Kyselyn vastausten perusteella iltahoidon pedagogiikkaa voidaan kehittää myös muokkaamalla käytössä olevia tiloja vastaamaan entistä paremmin iltahoidon tarpeita. Etenkin hoitajien vastauksissa tuli esille se, että käytössä olevat tilat eivät ole parhaat mahdolliset iltahoitoon ja lapsen ikäjakauman huomioiminen tiloissa on haasteellista. Oppimisympäristö ei myöskään koskaan ole pysyvä, vaan sen muokkaamiseen pitää järjestää aikaa ja resursseja. Esimerkiksi käytössä olevien tilojen, välineiden ja lelujen säännöllinen kartoitus on perusteltua, sillä lapset ja heidän tarpeensa ovat erilaisia joka vuosi. Oppimisympäristön muokkaamisen voisi rohkeasti kokeilla myös erilaisia asioita siitä, mikä toimii ja mikä ei. OHOI-osaamista vuorohoitoon hankkeen osallistujat korostivat etenkin fyysisen toimintaympäristön merkitystä silloin, kun työskennellään yksin. Kaiken tarvittavan tulisi olla lähellä, siirtymät suunnitella hyvin ja tilojen turvallisuus huomioitava. Mitä monikäyttöisemmät ja muunneltavat tilat ovat, niin sitä parempi. Hankkeen tuloksissa korostettiin myös sitä, että kaikkien tavaroiden ja lelujen tulee olla lasten ulottuvilla ja käytettävissä. Haasteita tulee, jos siirrytään usein tilasta toiseen eivätkä lapset tiedä, mitä missäkin on. (Peltoperä & Hintikka 2016, 154-155.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa korostetaan lapsen roolia oppimisympäristöjen suunnittelussa, joten jatkossa ympäristöä kannattaa muokata lasten ideoiden ja ajatusten pohjalta sekä yhdessä heidän kanssaan (Ahonen 2017b, 115-116). Vuorohoidon palaverissa (23.4.2019) Tiihonen kertoi, että aulaa ollaan muokkaamassa kodinomaisemmaksi sohvaryhmin ja aulaan on mahdollisesti tulossa tulevaisuudessa myös akvaario. Palaverissa käytiin vilkasta ja avointa keskustelua käytössä olevien tilojen mahdollisuuksista, erityisesti turvallisuuden ja käytännöllisyyden näkökulmasta. (Tiihonen 2019a.)

Kilpiäisten päiväkodissa on jo organisoitu iltahoidon pedagogiikan lisäämiseksi koritehtäviä. Yksi opettaja ehdotti myös erilaisia teemakuukausia iltahoitoon. Myös Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet korostavat laaja-alaisen oppimisen merkitystä ja projektioppimista. Erilaiset teemakuukaudet ja pitkäkestoiset projektit ovat lapsen edun kannalta hyviä, sillä toimintaan pääsee helposti mukaan, vaikka ei olisikaan joka kerta paikalla. Peda-

gogiikan kehittämisen näkökulmasta oppimiskokemuksista tulee rakentaa kokonaisvaltaisia kokonaisuuksia. Päiväkodissa voidaan sopia yhteisistä teemoista, joita toteutetaan vuoden aikana, ja joita sovelletaan kaikenikäisten lasten kanssa. (Heikka, Hujala, Turja & Fonsén 2017, 56.)

8 POHDINTA

Lapsella on lailla turvattu oikeus osallisuuteen ja vaikuttamiseen varhaiskasvatuksessa. *Lapsen varhaiskasvatusta suunniteltaessa, toteutettaessa ja arvioitaessa lapsen mielipide ja toivomukset on selvitettävä ja otettava huomioon hänen ikänsä ja kehityksensä edellyttämällä tavalla* (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 20 §). Myös Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2018) suurin pedagoginen muutos liittyy lapsen osallisuuden korostamiseen (OPH 2019b). Käytännön tasolla muutos voi tapahtua vasta, kun kasvattajien pedagoginen tietoisuus lapsen osallisuuden merkityksestä herää. Muutos on hidasta ja tiukkaan juurtuneita käytänteitä on vaikea muuttaa. (Stenvall & Seppälä 2008, 20-22.)

Yksi opinnäytetyön tulos on, että opettajien ja iltahoitoa tekevien hoitajien yhteistä suunnittelua tulee lisätä. Lapsen osallisuuden näkökulmasta voisi kysyä, miksi aikuiset suunnittelevat keskenään, kun osallisuuden toteutumisen kannalta olisi tärkeää, että suunnittelu tapahtuisi lasten kanssa yhteisesti toimiessa. Hoitajat työskentelevät iltaisin, jolloin toiminta on vapaampaa. Usein juuri tuolloin lapsilta nousee ehdotuksia ja mielipiteitä, joita voisi hyödyntää toiminnan suunnittelussa. Hoitajat voisivat tuoda opettajien tietoisuuteen lasten toiveet ja tiiminä suunnitella pedagogiikkaa, jossa tulee esiin myös lasten ehdotukset. Yhteisen suunnitteluajan tärkeyden lisäksi myös suunnitelmallinen iltahoidon toiminnan dokumentointi on pedagogiikan kehittämisen perusedellytys. Tämä osa on toistaiseksi täysin hoitajien vastuulla, sillä opettajat eivät tee iltavuoroja. Kilpiäisten päiväkodissa pitää käydä yhteistä keskustelua siitä, miten iltahoidossa tapahtuvasta toiminnasta ja lapsiin kohdistuvista asioista dokumentoidaan? Miten varmistetaan se, että tieto menee myös opettajille? Päiväkodissa on käytössä vuorohoidon kansio, johon raportoidaan esimerkiksi lapsiin liittyvistä tarpeellisista asioista, mutta entä itse illan sujuvuuteen ja toimintaan liittyvät asiat? Lukeeko tätä kansiota myös opettajat ja päiväkodin johtaja? Mitä muita tapoja dokumentointiin voisi olla?

Iltaisin lapsia on hoidossa pääsääntöisesti vähemmän kuin päiväaikaan, jolloin myös lapsen yksilöllinen huomioiminen ja erityinen tuki olisi helpompaa järjestää kuin päivisin. Toisaalta myös ammattitaitoista henkilökuntaa on vähemmän. Riittäkö varhaiskasvatuksen alueellisen erityisopettajan antama konsultointiapu ja opastus henkilökunnalle niin, että hoitaja pystyy iltaisin huomioimaan myös erityistä tukea tarvitsevat lapset, vai pitäisikö myös iltavuoroissa olla mahdollisuus erityisopettajan palveluihin? Varhaiskasvatuslain (540/2018, 3§) mukaan varhaiskasvatuksen tukitoimet on aloitettava heti, kun lapsen tilanne sitä vaatii. Tarkoituksena on ennaltaehkäistä ongelmien kasaantumista tai pitkittymistä. Joskus tukea tarvitsevalla lapsella saattaa olla paljonkin iltavuoroja, minkä vuoksi on huolestuttavaa, että lapsilla ei ole iltaisin mahdollisuutta saada erityistä tukea. Kaikkia

lapsia, etenkin erityistä tukevia lapsia, hyödyttäisi iltahoidon oma ilmoitustaulu, josta lapset ja vanhemmat näkisivät illan struktuurin sekä illassa työskentelevät hoitajat. Tämä auttaisi lapsia jäsentämään illan toimintaa, helpottamaan siirtymätilanteita sekä lisäämään turvallisuuden tunnetta.

Myös toimintaympäristöstä huolehtiminen on osa pedagogista toimintaa. Jos lapset haetaan ennen hoitajan työvuoron loppumista, voi työaika käyttää esimerkiksi iltahoidon tilojen muokkaamiseen, seuraavan illan tekemisen suunnitteluun ja alkuvalmisteluihin, välineistön järjestelyyn, lelujen pesemiseen tai pelien kunnostamiseen. Kilpiäisten päiväkodin henkilökunnasta sijaisia on varhaiskasvatuksen opettajista neljä seitsemästä eli yli puolet ja iltahoitoa tekevästä hoitajista kaksi kahdeksasta tekee sijaisuutta. Nämä asiat ovat voineet vaikuttaa toimeksiantajan mukaan myös Kilpiäisten päiväkodin iltahoidon pedagogiikan kehittämiseen. Uuden työpaikan toimintakulttuurin sisäistäminen sekä henkilökuntaan, lapsiin ja vanhempiin tutustuminen vaativat aikaa. Uuden opettajan aloittaessa uudessa päiväkodissa ja työyhteisössä, ei iltahoidon pedagogiikan kehittäminen ole välttämättä ensisijaisena työn haltuun ottamisessa. (Tiihonen 2019a.)

Iltahoidon pedagogiikan kehittäminen näyttäytyi opinnäytetyössä ajoittain haasteelliselta. Voisiko haasteisiin vastata palkkaamalla iltahoitoon pysyvän opettajan? Opettajan ei tarvitsisi tehdä äärivuoroja eli pitkää iltaa, vaan olla paikalla esimerkiksi iltapalaan asti. Näin kukaan opettaja ei myöskään olisi poissa oman ryhmänsä aamupäivistä, jolloin lapsia on eniten paikalla.

Opinnäytetyöprosessi on sujunut molempien opinnäytetyön tekijöiden mielestä hyvin. Opinnäytetyötä on tehty paljon toimeksiantajan tiloissa. Näillä tapaamisilla on usein ollut mahdollista vaihtaa ajatuksia toimeksiantajan ja muiden työntekijöiden kanssa. Opinnäytetyössä pyrittiin noudattamaan opinnäytetyön eettisiä periaatteita sekä ottaa huomioon tutkimuksen luotettavuuteen liittyviä asioita. Kyselylomakkeen laatiminen oli haastavaa ja kysymyksiä piti pohtia tarkasti. Kyselylomake onnistui hyvin, sillä tulosten perusteella saatiin vastaukset tutkimuskysymyksiin. Kyselylomakkeessa olisi voinut kysyä opettajilta ja hoitajilta vielä lisää tiimityöstä ja oman työnsä kehittämisestä, sillä vastausten perusteella yhteinen suunnittelu-aika nousi hyvin tärkeäksi tekijäksi iltahoidon pedagogiikan kehittämisen kannalta.

Opinnäytetyön tuloksia voidaan hyödyntää Kilpiäisten päiväkodin iltahoidon pedagogiikan kehittämisessä. Esimerkiksi päiväkodissa aloittava uusi työntekijä voi lukea tämän opinnäytetyön ja pääsee näin paremmin sisään iltahoitoon ja sen pedagogiikkaan. Tuloksia voidaan hyödyntää myös Lahden kaupungin muissa laajennettua hoitoaika tarjoavissa

päiväkodeissa. Iltahoidon pedagogiikan kehittäminen uuden Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden myötä on tarpeen koko kaupungin tasolla. Tietoperustassa tuotiin esiin, että vuorohoidon pedagogiikan yhteisistä linjauksista olisi hyötyä myös valtakunnallisella tasolla.

Toimeksiantajalta saadun palautteen mukaan kyselylomakkeen kysymykset olivat hyviä ja kattavia. Tiihonen oli yllättynyt siitä, etteivät kaikki olleet vastanneet kyselyyn. Kyselyä hän piti erittäin tärkeänä niin koko työyhteisön, kuin iltahoidon kehittämisen kannalta. Kyselylomake olisi ollut Tiihosen mukaan hyvä antaa vastattavaksi myös kahdelle tällä hetkellä päivävuoroa tekeväälle hoitajalle. Nämä hoitajat ovat aiemmin tehneet vuosia vuoroa, ja heillä olisi ollut laaja näkemys aiheesta. Tiihosta yllätti opinnäytetyön tuloksissa erityisesti hoitajien näkemys tiloista, sillä päiväkotitiloja on tiloiltaan uusi. Sekä jumppasali että piha ovat iltahoidon käytössä. Tiihonen jäikin miettimään, käytetäänkö kaikkia tiloja hyödyksi. Päiväkodin tiloja ollaan parhaillaan muokkaamassa iltahoidon sujuvuuden, turvallisuuden ja pedagogiikan näkökulmasta. (Tiihonen 2019d.)

Toinen yllättävä tulos Tiihosen mielestä oli se, että hoitajat nostivat iltahoidon huonoksi puoleksi työvuorojen jatkuvan muuttumisen. Tiihonen totesi, että tämä asia on hyvä avata esimerkiksi palaverissa. Työvuoroissa on selkeä kierto eikä hoitajilla ole velvoitetta muuttaa työvuoroaan sen jälkeen, kun työvuorot ovat edellisen viikon torstaina varmistuneet. Hoitajien toive kuitenkin on, että heille ilmoitetaan viestillä, jos äärivuorossa eli pitkässä illassa tai aikaisessa aamussa olevan ns. äärilapsen (eli ensimmäisenä hoitoon tulevan tai viimeiseksi päiväkodista haettavan lapsen) hoitovuoro peruuntuu yllättäen. Tällaisessa tapauksessa hoitajalla on mahdollisuus valita, muuttaako työvuoroaan vai tekeekö ennalta sovitun työvuoron. Tämän on todettu olevan koko päiväkodin etu, sillä jos iltavuorossa olevat muut lapset haetaan esimerkiksi kello 21 mennessä ja vain yksi lapsi olisi ollut kello 23 asti, hoitaja voi tulla töihin kaksi tuntia aikaisemmin ollen apuna päivällä, jolloin myös lapsia on enemmän paikalla. Tämä kertoo myös hoitajien korkeasta työmoraalista: töissä halutaan olla silloin, kun tarve on suurin. Jos lapset haetaan illalla aikaisemmin pois, kun on etukäteen sovittu, voi käyttää aikaa sellaiseen tekemiseen, johon arjen kiireessä ei ole mahdollisuuksia. Isompia lapsia voi ottaa mukaan osallisuuden ja yhdessä tekemisen hengessä päiväkodin arkisiin töihin. (Tiihonen 2019d.)

Tiihonen uskoi, että opinnäytetyötä voidaan hyödyntää pedagogisen keskustelun avajana työyhteisössä. Tiihonen pitää erittäin tärkeänä yhteisen pedagogisen linjan kehittämistä ja toteaa, että suunnittelupäivän lisäksi olisi tärkeää järjestää yhteistä aikaa, johon kaikki pääsevät. Yhteisiä suunnitteluiltoja on vähennetty, perustellen sillä, että hoitajat ovat muutenkin iltaisin töissä, ja työ on kokonaisvaltaista sekä sitovaa. Opinnäytetyö toi

kuitenkin esille, että yhteiselle suunnitteluajalle on tarvetta. Tätä asiaa oli käsitelty myös opettajien palaverissa 6.5.2019, jolloin suunniteltiin ensi syksyksi opettajien palaveriin pedagogisen suunnittelun kiertoa niin, että yksi tunti viikosta käytetään koko päiväkodin pedagogiikan kehittämiseen eli myös iltahoidon pedagogiikkaan ja työstämiseen. Myös iltahoidon pedagogiseen dokumentointiin olisi jatkossa mahdollisuus kehittää digitaalisia kanavia. Konkreettisenä ideana opinnäytetyö synnytti ajatuksen iltahoidon omasta ilmoitustaulusta, jota Tiihonen piti erittäin tärkeänä ja loistavana ideana. (Tiihonen 2019d.)

Opinnäytetyö käsitteli iltahoidon pedagogiikan kehittämistä, jossa näkökulmana olivat opettajien ja iltahoitoa tekevien hoitajien näkemykset. Jatkotutkimusaiheena olisi aiheellista ottaa huomioon lasten ja heidän huoltajiensa näkemyksiä iltahoidon toiminnasta. Tutkimusta olisi mielenkiintoista laajentaa koskemaan myös muita Lahden kaupungin iltahoitoa tarjoavia päiväkoteja ja tarkastella eri päiväkotien mahdollisia pedagogisia eroja tai samankaltaisuuksia. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018) lapset nähdään aktiivisina toimijoina, ei pelkästään aikuisten toimenpiteiden kohteina (OPH 2019b, 21). Olisi mielenkiintoista tutkia, mitä lapset toivovat iltahoidolta Kilpiäisten päiväkodissa, miten lapsen osallisuutta saataisiin lisättyä iltahoidon pedagogiikan suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin sekä miten jatkossa lapsen etu otettaisiin entistä paremmin huomioon iltahoitoa kehitettäessä. Opinnäytetyön tulosten perusteella mahdollisuuksia lasten osallisuuden kasvattamiseen olisi.

LÄHTEET

- Ahonen, L. 2017a. Haastavat kasvatustilanteet. Lämpimän vuorovaikutuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Ahonen, L. 2017b. Vasun käyttöopas. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Alijoki, A. & Pihlaja, P. 2017. Pedagogiset rakenteet ja ratkaisut lasten erityisen tuen tarpeiden näkökulmasta. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 263- 275.)
- Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2016/679 [viitattu 31.3.2019]. Saatavissa: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?uri=CELEX%3A32016R0679>
- Heikka, J., Hujala, E., Turja, L. & Fonsén, E. 2017. Havainnointi ja arviointi varhaispedagogiikassa. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 56-68.
- Heikkilä, T. 2014. Tilastollinen tutkimus. Helsinki: Edita.
- Helenius, A. & LummeLahti, L. 2018. Varhaiskasvatus perusteita. Helsinki: Books on Demand.
- Hellström, M. 2010. Sata sanaa kasvatuksesta. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Iivonen, E. 2016. Mikä on lapsen etu? MLL [viitattu 6.4.2019]. Saatavissa: <https://www.mll.fi/lapsemme-lehti/mika-lapsen-etu/>
- Järvinen, K. & Mikkola, P. 2015. Oletko sä meidän kaa? Näkökulmia osallisuuteen ja yhteisöllisyyteen varhaiskasvatuksessa. Vantaa: Pedatieto Oy.
- Kalliala, M. 2008. Kato mua! Kohtaako aikuinen lapsen päiväkodissa? Helsinki: Gaudeamus.
- Kananen, J. 2017. Laadullinen tutkimus pro graduna ja opinnäytetyönä. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kanninen, K & Sigfrids, A. 2012. Tunne minut! Turva ja tunteet lapsen silmin. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Karila, K. 2013. Ammattilaissukupolvet varhaiskasvatuksen pedagogiikan toteuttajina ja kehittäjinä. Teoksessa Karila, K. & Lipponen, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen pedagogiikka. Tampere: Vastapaino, 9 – 29.
- Keltikangas-Järvinen, L. 2010. Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot. Helsinki: WSOY.
- Kilpiäisten päiväkodin iltahoidon kansio 2019. Ei saatavissa.
- Koivunen, P-L. & Lehtinen, T. 2015. Kasvu kiikarissa. Havainnoinnin käsikirja varhaiskasvattajille. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Korkeakivi, R. 2018. Suunnittelu on varhaiskasvatuksen opettajan ydintehtäviä. Opetusalan Ammattijärjestö OAJ [viitattu 28.3.2019.]. Saatavissa: <https://www.oaj.fi/ajankoh-taista/uutiset-ja-tiedotteet/2018/suunnittelu-on-varhaiskasvatuksen-opettajan-ydintehtavia/>

KT 2018. Uusi varhaiskasvatuslaki muuttaa kelpoisuuksia, nimikkeistä päättää työnantaja. Kuntatyönantajat [viitattu 28.3.2019.]. Saatavissa: <https://www.kt.fi/ohjeet/kvtes/varhaiskasvatuslaki-kelpoisuudet-henkilostorakenne>

Kuusivirta, S. 2019. Lahti suunnittelee vuorohoidon keskittämistä elokuusta alkaen. Uusi Lahti -lehti 27.2.2019, 12.

Laakso, M-L. & Rönkä, A. 2016. Työelämän muutokset valuvat lasten arkeen. Peda.net [viitattu 5.4.2019.]. Saatavissa: <https://peda.net/jyu/ruusupuisto/uutisarkisto/2016-1/tyoelaman-muutokset>

Lahten kaupunki 2017. Sivistyslautakunnan päätökset [viitattu 14.4.2019]. Saatavissa: <https://www.lahti.fi/ajankohtaista/uutiset/sivistyslautakunnan-p%C3%A4%C3%A4t%C3%B6kset-29-8-2017>

Lahten kaupunki 2019a. Kilpiäisten päiväkotit [viitattu 28.3.2019]. Saatavissa: <https://www.lahti.fi/palvelut/varhaiskasvatus/paivakodit/kilpiaisten-paivakoti>

Lahten kaupunki 2019b. Päiväkodit [viitattu 28.3.2019]. Saatavissa: <https://www.lahti.fi/palvelut/varhaiskasvatus/paivakodit>

Lahten kaupunki 2019c. Sivistyslautakunta [viitattu 1.5.2019]. Saatavissa: <https://www.lahti.fi/ajankohtaista/uutiset/sivistyslautakunta-16-4-2019>

Lahten kaupunki 2019d. Varhaiskasvatus [viitattu 2.5.2019]. Saatavissa: <https://www.lahti.fi/palvelut/varhaiskasvatus>

Laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta 621/1999 [viitattu 31.3.2019]. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990621>

Lehtomäki, M. 2013. Lasten tarinoita vuorohoitokontekstissa. Tulkintoja turvallisuuden ja turvattomuuden kokemuksista. Varhaiskasvatustieteen pro gradu -tutkielma. Kasvatustieteiden laitos. Jyväskylän yliopisto [viitattu 23.3.2019]. Saatavana: <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/41542/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201305221755.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Leskisenoja, E. 2019. Positiivinen pedagogiikka varhaiskasvatuksessa. Toteuta käytännössä. Jyväskylä: PS-kustannus.

Liuska, K. & Turunen, T. 2015. Häijyherneitä ja lempeyslientä. Opas lasten ristiriitatilanteiden ehkäisyyn. Jyväskylä: PS-kustannus.

Mikkola, P. & Nivalainen, K. 2009. Lapselle hyvä päivä tänään: näkökulmia 2010-luvun varhaiskasvatukseen. Vantaa: Pedatieto.

Määttä, P. & Rantala, A. 2016. Tavallisen erityinen lapsi. Jyväskylä: PS-kustannus.

OKM 2019. Esiopetus. Opetus -ja kulttuuriministeriö [viitattu 9.4.2019]. Saatavissa: <https://minedu.fi/esiopetus>

OPH 2018. Kuukauden tilasto. Varhaiskasvatus tavoittaa yhä useamman suomalaislapsen. Opetushallitus [viitattu 9.4.2019]. Saatavissa: https://www.oph.fi/ajankohtaista/verk-kouutiset/101/0/kuukauden_tilasto_varhaiskasvatus_tavoittaa_yha_useamman_suomalaislapsen

- OPH 2019a. Uudet varhaiskasvatussuunnitelmat -mikä muuttuu? Opetushallitus [viitattu 27.3.2019]. Saatavissa: https://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/varhaiskasvatus/uudet_vasut
- OPH 2019b. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. Määräykset ja ohjeet 2018:3a. Helsinki: Opetushallitus [viitattu 20.3.2019]. Saatavissa: https://www.oph.fi/download/195244_Varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet19.12.2018.pdf
- Peltoperä, K. & Hintikka, T. 2016. Pedagogiikan toteuttamisen erityispiirteitä vuorohoidossa. Teoksessa Teppo, U. & Malinen, K. (toim.) Osaamista vuorohoitoon. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 227, 148- 167 [viitattu 1.4.2019]. Saatavissa: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/121139/JAMKJULKAI-SUJA2272016_web.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Perusopetuslaki 628/1998. [viitattu 9.4.2019]. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1998/19980628>
- Pihlaja, P. & Viitala, R. 2018. Muuttuva varhaiskasvatus. Teoksessa Pihlaja, P. & Viitala, R. (toim.) Varhaiserityiskasvatus. Jyväskylä: PS-kustannus, 17-49.
- Raittila, R. & Siippainen, A. 2017. Varhaiskasvatuksen pedagoginen toimintaympäristö. Teoksessa Koivula, M., Siippainen, A. & Eerola-Pennanen, P. (toim.) Valloittava varhaiskasvatus. Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. Tampere: Vastapaino, 283-292.
- Reunamo, J. & Käyhkö, M. 2014. Leikin tukeminen. Teoksessa: Reunamo, J. (toim.) Varhaiskasvatuksen kehittäminen. Kehitystehtäviä ja ratkaisumalleja. Jyväskylä: PS-kustannus, 66-92.
- Reunamo, J., Virkki, S. & Hietala, M. 2014. Oppimisympäristön kehittäminen. Teoksessa: Reunamo, J. (toim.) Varhaiskasvatuksen kehittäminen. Kehitystehtäviä ja ratkaisumalleja. Jyväskylä: PS-kustannus, 93-119.
- Rintakorpi, K & Vihmari-Henttonen, E. 2017. Tää on meidän maailma! Pedagoginen dokumentointi varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Lasten Keskus ja Kirjapaja Oy.
- Salminen, J. 2017. Onnistu tiimityössä: tiimin jäsenen kirja. Helsinki: J-Impact.
- Sinkkonen, J. 2008. Mitä lapsi tarvitsee hyvään kasvuun? Helsinki: WSOY.
- Stenvall, E. & Seppälä, U. 2008. Talo lapsia varten. Lapsen osallisuus pääkaupunkiseudun päiväkodeissa. Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus SOCCAn ja Heikki Waris -instituutin työpapereita 2008:1 [viitattu 14.5.2019.] Saatavissa: http://www.socca.fi/files/100/Talo_lapsia_varten_lasten_osallisuus_paivakodissa.pdf
- STM 2008. Varhaiskasvatus vuoteen 2020. Varhaiskasvatuksen neuvottelukunnan loppuraportti. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2007:72. Sosiaali- ja terveysministeriö [viitattu 23.3.2019]. Saatavissa: <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/72906/Selv200772.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Talentia 2017. Arki, arvot ja etiikka. Sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet. Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry. Ammattieettinen lautakunta [viitattu 31.3.2019]. Saatavissa: <https://talentia.e-julkaisu.com/2017/eettiset-ohjeet/>
- TENK 2012a. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettinen neuvottelukunta (HTK-ohje 2012) [viitattu 31.3.2019]. Saatavissa: https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

TENK 2012b. Eettinen ennakoarviointi ihmistieteissä. Tutkimuseettinen neuvottelukunta [viitattu 31.3.2019]. Saatavissa: <https://www.tenk.fi/fi/eettinen-ennakoarviointi-ihmistieteissa>

Teppo, U. 2016. Pohdinta: Varhaiskasvatuksessa tarvitaan vuorohoidon kehittämistä. Teoksessa Teppo, U. & Malinen, K. (toim.) Osaamista vuorohoitoon. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 227, 148-167 [viitattu 1.4.2019]. Saatavissa: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/121139/JAMKJULKAISUJA2272016_web.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Tietosuojalaki 1050/2018 [viitattu 31.3.2019]. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20181050>

Tiihonen, S. 2019a. Kilpiäisten päiväkodin viikkopalaverin muistio 30.4.2019. Ei saatavissa.

Tiihonen, S. 2019b. Kilpiäisten päiväkodin vuoropalaverin muistio 23.4.2019. Ei saatavissa.

Tiihonen, S. 2019c. Iltahoito. Muksunetti-tiedote 5.2.2019. Ei saatavissa.

Tiihonen, S. 2019d. Toimeksiantajan kanssa käyty palautekeskustelu 14.5.2019. Ei saatavissa.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Valli, R. 2010. Kyselylomaketutkimus. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus, 103- 127.

Varhaiskasvatuslaki 540/2018 [viitattu 9.4.2019]. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540#Pidp447766336>

Vilkka, H. 2015. Tutki ja kehitä. Jyväskylä: PS-kustannus.

LIITTEET

Liite 1: Kysely opettajille

Kysely Kilpiäisten päiväkodin opettajille

Opinnäytetyö, Sosionomi (AMK), Lahden ammattikorkeakoulu
Kilpiäisten päiväkodin iltahoidon pedagoginen kehittäminen
Pirita Rautavuo & Sari Simanainen

Ympyröi jokaisen kysymyksen oikealta puolelta numero, joka vastaa parhaiten mielipidettäsi.
Käytä taulukon ylärivillä olevaa asteikkoa.

Väittämä	Mielipide				
	Täysin eri mieltä	Osittain eri mieltä	Ei mielipidettä asiasta	Osittain samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
Mielikuvat iltahoidosta					
Lasten ikäjakauma on huomioitu iltahoidon käytössä olevissa tiloissa	1	2	3	4	5
Iltahoidossa on enemmän mahdollisuuksia lasten tarpeista lähtevälle toiminnalle kuin päivähoitossa	1	2	3	4	5
Päiväkodin tilat soveltuvat hyvin iltahoitoon	1	2	3	4	5
Toiminta iltaisin on monipuolista ottaen huomioon varhaiskasvatuksen eri osa-alueet	1	2	3	4	5
Pedagogiikan kehittäminen					
Huomioin pedagogisen toiminnan suunnittelussa myös ryhmäni iltahoitoa tarvitsevat lapset	1	2	3	4	5
Minulla on mahdollisuus vaikuttaa iltahoidon aikana toteutettuun toimintaan	1	2	3	4	5
Hoitajien muuttuvat työvuorot hankaloittavat työni suunnittelua opettajana	1	2	3	4	5
Hoitajien ja opettajien yhteistä suunnittelua koskien iltahoitoa tulisi lisätä	1	2	3	4	5

Varmistan, että lapsen vasuun kirjatut pedagogiset tavoitteet toteutuvat myös iltahoidossa	1	2	3	4	5
Otan vasukeskustelussa huoltajien kanssa puheeksi lapsen iltahoidon tarpeet	1	2	3	4	5
Pedagogiikka on myös toimintaympäristön muokkaamista	1	2	3	4	5
Iltahoito kaipaa ennalta suunniteltua ja ohjattua toimintaa	1	2	3	4	5
Päiväkodin yhteiset tilat kannustavat lasta monipuoliseen ja omaehtoiseen toimintaan	1	2	3	4	5
On tärkeää, että iltahoito on toiminnaltaan vapaamuotoista	1	2	3	4	5
Olisin valmis tekemään myös iltavuoroja Perustele vastauksesi tähän:	1	2	3	4	5

Kysely jatkuu paperin toisella puolella →

Varhaiskasvatuksen opettajalla on pedagoginen vastuu lapsiryhmän toiminnan suunnittelusta, toiminnan suunnitelmallisuuden ja tavoitteellisuuden toteutumisesta sekä toiminnan arvioinnista ja kehittämisestä (Vasu 2018). Mitä ajatuksia se sinussa herättää, kun mietit päiväkodin tarjoamaa iltahoitoa?

Ajatuksiasi ja ideoitasi iltahoidon pedagogiikan kehittämiseksi:

Opinnäytetyö valmistuu kevään 2019 aikana. Kiitos, että annoit aikaasi opinnäytetyöllemme ☺

Liite 2: Kysely hoitajille

Kysely iltahoidon työntekijöille

Opinnäytetyö, Sosionomi (AMK), Lahden ammattikorkeakoulu
Kilpiäisten päiväkodin iltahoidon pedagoginen kehittäminen
Pirita Rautavuo & Sari Simanainen

Ympyröi jokaisen kysymyksen oikealta puolelta numero, joka vastaa parhaiten mielipidettäsi. Käytä taulukon ylärivillä olevaa asteikkoa.

Väittäjä	Mielipide				
	Täysin eri mieltä	Osittain eri mieltä	Ei mielipidettä asiasta	Osittain samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
Tiedän iltahoidossa olevien lasten vasuun kirjatut pedagogiset tavoitteet	1	2	3	4	5
Lasten ikäjakauma on huomioitu iltahoidon käytössä olevissa tiloissa	1	2	3	4	5
Iltahoidossa on enemmän mahdollisuuksia lasten tarpeista lähtevälle toiminnalle kuin päivähoitossa	1	2	3	4	5
Päiväkodin tilat soveltuvat hyvin iltahoitoon	1	2	3	4	5
Toiminta iltaisin on monipuolista ottaen huomioon varhaiskasvatuksen eri osa-alueet	1	2	3	4	5
Iltahoito kaipaa ennalta suunniteltua ja ohjattua toimintaa	1	2	3	4	5
On tärkeää, että iltahoito on toiminnaltaan vapaa-muotoista	1	2	3	4	5
Lasten vireystaso vaikuttaa illan toimintaan	1	2	3	4	5
Opettajien tulisi osallistua entistä enemmän iltahoidon käytössä olevien tilojen muokkaamiseen	1	2	3	4	5
Hoitajien ja opettajien yhteistä suunnittelua koskien iltahoitoa tulisi lisätä	1	2	3	4	5

Minulla on hyvät mahdollisuudet vaikuttaa iltahoidon suunnitteluun	1	2	3	4	5
Minulla on hyvät mahdollisuudet vaikuttaa siihen, mitä illan aikana tapahtuu	1	2	3	4	5
Iltahoidossa on riittävä määrä henkilökuntaa	1	2	3	4	5
Äärivuorojen tekeminen aiheuttaa minulle ylimääräisiä järjestelyjä koskien esimerkiksi työmatkaa tai lastenhoitoa	1	2	3	4	5
Opettajien pitäisi tehdä myös iltavuoroa	1	2	3	4	5
Lasten hoitoaikojen ilmoittaminen on toimivaa	1	2	3	4	5
Teen mielelläni iltavuoroa Perustele vastauksesi tähän:	1	2	3	4	5

Kysely jatkuu paperin toisella puolella →

Mikä iltahoidossa on parasta?

Mitkä asiat lisäävät iltahoidon haasteita?

Ajatuksiasi ja ideoitasi iltahoidon kehittämiseksi:

Opinnäytetyö valmistuu kevään 2019 aikana. Kiitos, että annoit aikaasi opinnäytetyöllemme 😊

Liite 3: Saatekirje kyselyyn

Hei!

Teemme opinnäytetyötä koskien Kilpiäisten päiväkodin iltahoitoa. Opinnäytetyö toteutetaan kyselytutkimuksena, johon toivomme mahdollisimman monen opettajan ja iltahoitoon osallistuvan hoitajan vastaavan. Osallistuminen kyselyyn on vapaaehtoista ja luottamuksellista. Antamanne vastaukset käsitellään nimettöminä, eikä kenenkään vastaajan tiedot paljastu tuloksissa. Kyselyyn vastaamiseen on aikaa yksi viikko, joten toivomme, että palautatte vastauksenne suljetussa kuoressa kahvihuoneessa olevaan laatikkoon viimeistään torstaina 18.4.

Ystävällisin terveisin;

Sari ja Pirita